

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 31 MEI 1961 - No. 2288

Executele
en
bewindvoering

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beheer en administratie van vermogens

Bij de afdeling Financiële en Economische Zaken van het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid kan worden geplaatst een

JONG ECONOMOOM

met enige jaren ervaring op sociaal-economisch terrein. Salaris afhankelijk van leeftijd en ervaring. Eigenhandig geschreven sollicitaties onder no. 6117/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan het bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

RIJKS HOGERE TUINBOUWSCHOOL TE UTRECHT

Gevraagd voor zo spoedig mogelijk een

VASTE LERAAR

voor de economische vakken. Vereiste opleiding: Dr. of Drs. economie of gelijkwaardige opleiding. Salaris volgens rijksregeling. Soll. binnen 14 dagen na verschijning van dit blad te richten aan het bureau Personeelsvoorziening v.d. Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag, onder no. 6147/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief).

Het PRODUKTSCHAP VOOR ZUIVEL

vraagt voor zijn Accountantsafdeling

INTERN ACCOUNTANT

(N.I.V.A. of V.A.G.A.)

in staat leiding te geven aan een groot personeel. Standplaats Den Haag. Brieven met uitvoerige inlichtingen kunnen worden ingezonden aan de Afdeling Personeelszaken, 't Hoenstraat 5, Den Haag.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoornlaan 17, Rotterdam-12, tel. (010 of 01800) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010 of 01800) 6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend, begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert

Oorlog en economische groei

Op een zeer beknopte wijze hebben wij reeds weergegeven hoe zich in de overgangsfase, de tweede groeifase, vernieuwingen ontwikkelen in een maatschappij, welke nog in hoofdzaak gekenmerkt wordt door de geringe produktiviteit en de sociale en politieke structuur van de traditionele, agrarische beginfase¹⁾.

De beslissende doorbraak van deze krachten van vernieuwing door de oude korst en de hiermede aangevangen algehele modernisering van de maatschappij is de derde fase: de „take-off”. In een tweetal decennia wordt de economische, sociale en politieke structuur zodanig gewijzigd dat een gestadig economisch groeiproces wordt ingezet.

Voor een aantal landen wordt deze korte, doch revolutionaire; periode als volgt aangegeven: Groot-Brittannië, de twee decennia na 1783; Frankrijk en de Verenigde Staten, een aantal decennia voorafgaande aan 1860; Duitsland 1850-1873; Rusland en Canada, ongeveer een kwart eeuw voorafgaande aan 1914 en India en China sinds de jaren vijftig. Deze data hangen samen met ingrijpende gebeurtenissen van politieke, economische en van technische aard.

Deze periode wordt gekenmerkt door een fundamentele stijging van het investeringsniveau tot de orde van grootte van 5 tot 10 pCt. van het nationaal inkomen en wel zodanig dat de produktiviteit per hoofd voortdurend toeneemt. Een andere eigenschap van de „take-off” is de ontwikkeling van een of meer industrieën met een aanzienlijke groei en overeenkomstig groeieffect t.o.v. de andere sectoren. Een zodanige functie is in veel landen vervuld door de aanleg van een spoorwegnet.

De „take-off”-fase wordt gevolgd door de toepassing van de moderne technologie in vrijwel alle sectoren: de „drive tot maturity”. De geschiedenis leert dat dit rijpingsproces ongeveer 40 jaren in beslag neemt. Ca. 10 tot 20 pCt. van het nationaal inkomen wordt geïnvesteerd. De toepassing van de technologie wordt verfijnder en meer complex, waarmede de opkomst van nieuwe toonaangevende industrieën samenhangt, o.a. de machine-, chemische en elektrotechnische industrie.

De mogelijkheden van een „gerijpte” volkshuishouding, na de afsluiting van de vierde groeifase, kunnen worden aangewend ten behoeve van drie doeleinden: 1. politieke machtsuitbreiding (bijv. Nazi-Duitsland); 2. een meer evenredige welvaartsspreiding over alle bevolkingslagen en

3. een massaal verbruik van duurzame consumptiegoederen en diensten. In de betrokken landen voltrekt zich een specifieke dosering van het nastreven van deze drie desiderata.

In de jaren twintig zijn de Verenigde Staten als eerste land de fase van het massaal verbruik van duurzame consumptiegoederen binnengetrokken (de vijfde groeifase). Na de laatste wereldoorlog is hierin echter reeds een grote verzadiging bereikt, zodat er nu een „baby boom” aan de gang is. Deze boom past aardig in de grensnutnivellering van ijskasten en baby's van Wim Kans recente oudejaarscabaret. Mede ten gevolge hiervan en gezien de vele andere taken, acht Rostow de Verenigde Staten niet in die mate „affluent” als Galbraith heeft geponeerd.

Bij de balancerings van de drie bovengenoemde doeleinden is West-Europa later dan de Verenigde Staten de fase van de duurzame consumptiegoederen binnengegaan. De achterstand van West-Europa op dit gebied is na 1950 gaan verminderen. Ook de Sowjet-Unie heeft nu de technische en psychologische rijpheid om deze vijfde fase deelachtig te worden, doch de communistische leiders duchten de politieke en sociale consequenties hiervan.

Rostow meent dat de achterstand van de Sowjet-Unie t.o.v. de Verenigde Staten wat betreft de industriële opbrengst in totaal en per hoofd resp. ca. 35 en 50 jaren bedraagt. Vanuit deze twee gezichtspunten vertoont de ontwikkeling na de „take-off” in de twee landen een merkwaardige overeenkomst. De Sowjet-Unie heeft dit kunnen bereiken door meer te investeren in de zware en metaalbewerkingsindustrie.

Uitvoerige en belangwekkende beschouwingen worden tevens gewijd aan de samenhangen tussen de groeifasen en de in drie categorieën onderscheiden vormen van oorlog tijdens de laatste drie eeuwen. Als de gewenste Westerse reactie op de Russische uitdaging adviseert hij: 1. de bevordering van de evolutie van de onderontwikkelde gebieden binnen de sfeer van de Westerse democratie; 2. de opbouw van een voldoende militaire macht en 3. het vergroten van de Russische appetit voor de geueugten van de massale consumptie als alternatief voor de bewapeningswedloop.

Rostow noemt zijn boek „a non-communist manifesto”. Zijn visie, welke eveneens de ontwikkeling van de maatschappij als geheel vanuit een economisch gezichtspunt benadert, confronteert hij dan ook in een afzonderlijk hoofdstuk met die van Marx. Het vlot geschreven boekje kan worden gewaardeerd als een originele aanpak van een aantal belangrijke actuele problemen.

M. H.

¹⁾ „Rostows vijf economische groeifasen” in „E.-S.B.” van 24 mei 1961.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Oorlog en economische groei, door Drs. M. Hart..	555	bij fusies van naamloze vennootschappen in Nederland en in enkele andere landen, deelnemende aan de Euromarkt, bespr. door Drs. J. C. P. A. van Esch.....	568
De laagst betaalden, het vraagstuk van equal pay en het huurprobleem	556	Notities:	
Produktiebeperving in de landbouw, door Drs. H. Schelhaas.....	559	Amerikaans onderzoek naar de omvang van de levensverzekering.....	558
Winstuitkering en bezitsvorming, door Drs. C. P. d'Haans	563	Meer vluchten in Europa	562
Europa-bladwijzer No. 12a	566	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman..	570
Boekbespreking:		Statistieken	571
Mr. M. V. M. van Leeuwe: Fiscale problemen			

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Van deputte; A. J. Vlerick.

Één aanpak voor:

de laags

Men schrijft ons:

Het Nederlandse bedrijfsleven wordt geconfronteerd met enkele vraagstukken die in de titel van dit artikel genoemd zijn en die op het eerste gezicht onderling weinig samenhang vertonen. Toch menen wij, dat bij de oplossing van elk van deze drie problemen eenzelfde richting kan worden ingeslagen. Door het ene vraagstuk op te lossen is een stap te zetten naar de oplossing van elk van de beide andere problemen. Het uitgangspunt voor ons betoog vinden wij in een nieuwe aanpak van het huurprobleem.

Het huurvraagstuk.

Langzamerhand zijn wij in Nederland gewend geraakt aan een onbevredigende regeling van de huurpolitiek. Het fundamentele probleem, waarmede de volkshuisvesting worstelt, is immers niet slechts dat van het in het algemeen te lage huurpeil. Veeleer is het fundamentele probleem gelegen in de gedifferentieerdheid van het huurpeil. Enerzijds zijn er woningen (bijv. die welke vóór 1914 gebouwd werden) die gezien hun woongenot nauwelijks voor een verdere huurverhoging in aanmerking komen. Anderzijds zijn er vele woningen, die tussen de 2 wereldoorlogen gebouwd zijn (bijv. in de jaren dertig), die zeker kunnen wedijveren met die uit de na-oorlogse periode, al is de indeling niet up-to-date. De na-oorlogse woningen zouden eigenlijk beoordeeld moeten worden naar bouwjaar en kwaliteit, omdat het hier gaat om een sterk uiteenlopende groep woningen.

Deze moeilijke materie leent zich eigenlijk niet voor een globale maatregel. Toch vat men haar nog steeds op deze wijze aan. Een algemene huurverhoging wordt door een algemene loonsverhoging gecompenseerd. Of — wat in wezen inconsequent is — een gedifferentieerde huurverhoging wordt door een algemene loonsverhoging gecompenseerd. Idealiter zou gewenst zijn een individuele huurverhoging en een individuele inkomenscompensatie, alleen voor die gevallen waarin dat nodig is.

Gebleken is, dat de Regering van de subsidiëring der woningbouw af wil. Deze gedachte is slechts te realiseren, wanneer de huren van alle woningen op een rendabel peil worden gebracht. In dat geval is geen subsidie meer nodig, die aan de bouwer toevalt. Wel zal in sommige gevallen steun moeten worden gegeven aan de bewoner.

Het is duidelijk, dat individuele huurbepaling uitgesloten is. Hoogstens kan men trachten een zo juist mogelijke differentiatie in te voeren, teneinde de huurverschillen te benaderen, die zullen ontstaan, wanneer na de opheffing der woningnood de huren vrijgelaten kunnen worden.

Men zou de woningen kunnen indelen in:

- a. de categorie, gebouwd vóór 1914, waarvoor slechts bij uitzondering huurverhoging nodig is;
- b. de categorie, gebouwd tussen 1914 en 1930, waarvoor een zekere verhoging nodig is;
- c. de categorie, gebouwd tussen 1930 en 1945, die eveneens voor een verhoging in aanmerking komt;
- d. de na-oorlogse woningen.

Voor elk van de categorieën b. en c. zal voorlopig een percentage moeten worden vastgesteld, waarmee de huren moeten worden verhoogd om te komen tot een huur, die rendabel is voor de eigenaar en voor de huurders overeenkomt met het relatieve woongenot. Voor de laatste categorie is een nog meer gedifferentieerde aanpak nodig, gegeven de verschillende premiereregelingen en de sterk uiteenlopende bouwkosten in de jaren na de oorlog.

Onze gedachte is nu deze, dat alle huren op één moment op één rendabel en, gegeven het woongenot, acceptabel peil worden gebracht. Daarbij wordt geen algemene looncompensatie gegeven. Alleen in die gevallen, waarin een redelijk geacht percentage van het gezinsinkomen wordt overschreden, kan gedacht worden aan een tegemoetkoming voor de kostwinner om deze overschrijding te niet te doen. Wij menen, dat hieraan niet te ontkomen is, gegeven het feit, dat het huidige inkomenspeil mede afgestemd is op het huurpeil. Vooral voor de lagere inkomens zou een rigoreuze huurverhoging kunnen leiden tot een onaavaardbare daling van het overige besteedbare inkomen.

Uiteraard is de vaststelling van de „redelijk geachte” huurquote niet eenvoudig. Bovendien zal met één percentage niet volstaan kunnen worden. Rekening moet worden gehouden met de absolute hoogte van het inkomen, het kindertal, etc. Men zou als uitgangspunt kunnen kiezen, dat een gezin met 2 kinderen niet meer behoeft te verwonen van bijv. 15 pCt. of 17 pCt. van het inkomen. Wordt dit percentage overschreden, dan wordt een bijslag aan kostwinners gegeven, die deze overschrijding teniet doet. Voor grotere gezinnen kan de huurquote lager gesteld worden, voor kleinere gezinnen hoger, bovendien kan men bepaalde categorieën uitschakelen (luxé flats, bungalows, etc.), tenslotte kan een maximum voor de toeslag worden bepaald.

Een dergelijk systeem bestaat op dit moment reeds in Frankrijk en Zweden. In het Franse systeem is een verband gelegd tussen huur en inkomen; afhankelijk van het kindertal. Bovendien is voor de verschillende woningtypen

betaalden,

het vraagstuk van equal pay en het huurprobleem

een maximum-huur aangegeven waarbij men nog in aanmerking komt voor huurbijslag.

De beloning van de ongeschoolde arbeid en de „equal pay”.

Om meer dan één reden is de beloning van de eenvoudige ongeschoolde arbeid in discussie. In een artikel in het „Sociaal Maandblad Arbeid” kwam de heer Massizzo onlangs tot de conclusie, dat een belangrijk deel der ongeschoolden een netto inkomen heeft, dat te gering is om een redelijk geacht minimum budget te financieren. Daarbij komt, dat door de blijvende volledige werkgelegenheid en door de toenemende neiging tot het volgen van voortgezet onderwijs, het aanbod van ongeschoolde arbeidskrachten snel afneemt. Tenslotte blijkt, dat het bij volledige werkgelegenheid steeds moeilijker wordt, om in het bijzonder voor zwaar, of vuil werk arbeidskrachten aan te trekken bij het huidige peil der beloning voor deze arbeid. Er is dus een spanning tussen vraag en aanbod ontstaan juist op het onderste vlak der loonpyramide.

Bij de pogingen om binnen het huidige stelsel van loonvorming hier iets aan te doen zien wij een tweetal mogelijkheden, die toevalligerwijze beide tevens de aandacht verdienen als methoden om de gelijke beloning van mannen en vrouwen te realiseren, zodanig dat er toch een redelijk verschil blijft tussen het weekinkomen van mensen met gezinslasten en dat van anderen. Erkenning van het beginsel van een gelijke beloning voor mannen en vrouwen behoeft immers niet in te houden, dat er ook een gelijk inkomen zou moeten zijn ongeacht de gezinslasten.

1. Zo zou men het inkomen van een deel der ongeschoolden kunnen verhogen indien het mogelijk zou zijn om de afweegfactoren der werkclassificatie in die zin te herzien, dat meer gewicht wordt toegekend aan het element „zwaarte van de arbeid”. Immers blijkt juist arbeid, waarbij dit element belangrijk is, bijzonder schaars te zijn bij volledige werkgelegenheid. Doordat de arbeid van vrouwen meestal lichte arbeid is, zou zodoende tevens, ook bij realisering der gelijke beloning voor mannen en vrouwen voor gelijke arbeid, de mogelijkheid bestaan om een zeker verschil te handhaven tussen de beloning van mannen en vrouwen, niet op grond van sexe-verschil, maar op grond van het karakter der arbeid.

Deze procedure zou echter noch de laagst betaalden voldoende soulaas verschaffen, noch aan de bezwaren der toepassing van „equal pay” geheel tegemoet komen. Immers is het tekort aan vrouwelijke arbeidskrachten zo groot, dat thans ook lichte werkzaamheden, zowel door mannen

als door vrouwen worden verricht. Binnen de laagste klasse van ongeschoolde lichte arbeid zouden zodoende toch zowel mannen als vrouwen werkzaam zijn, die eenzelfde loon zouden moeten ontvangen. Men zou daarom ook een geheel andere weg kunnen inslaan.

2. Nederland kent een geringere kinderbijslag dan andere landen der E.E.G. en in het geheel geen gezinsbijslag zoals bijv. in Frankrijk het geval is. Ons normale basisinkomen voor de volwassen man wordt dus geacht een gezinsinkomen te zijn voor een gezin met een of twee kinderen. Zou men nu de lonen van mannen en vrouwen gelijk stellen, dan zouden vrouwen, (of zij anderen te hunnen laste hebben of niet, of misschien zelfs samen met hun man werken) tevens dat deel van het mannenloon ontvangen, dat in wezen bestemd is om te voorzien in een deel der gezinsbehoefte. Dit betekent, dat het realiseren der gelijke beloning voor mannen en vrouwen hier andere consequenties heeft dan bijv. in Frankrijk.

Ervan uitgaande dat het bezwaar der gelijke beloning vóór algeen is in het sociale bezwaar, dat het inkomen van de alleenstaande even hoog zou zijn als dat van het gezinshoofd, kan men ook beide groepen hetzelfde loon geven, doch het gezinshoofd of de kostwinner een aparte toeslag daarboven geven om zijn grotere behoeften te dekken.

Zo komt men tot een stelsel van gezins- of kostwinners-toeslagen. Men maakt de beloning van mannen en vrouwen aan elkaar gelijk. Teneinde echter te voorkomen, dat dit zou leiden tot een onaanvaardbaar gering verschil tussen de inkomens van vrouwen en ongehuwde mannen enerzijds en gehuwde mannen (of kostwinners in het algemeen) anderzijds, wordt, evenals dit in Frankrijk gebeurt, aan de kostwinners een gezinstoeslag toegekend.

Men kan zodoende het inkomen van gezinshoofden met een bepaald percentage verhogen, zonder dat de gehele loonsom met dit percentage stijgt. Immers ontvangen alle jeugdigen, alle ongehuwde mannen en de vrouwen, die geen kostwinners zijn, geen kostwinnersbijslag. Bovendien zijn vooral de laagst beloonden erbij gebaat, indien men de kostwinnersbijslag in een nominaal bedrag uitkeert, evenals dit met de kinderbijslag geschiedt. Op deze wijze vindt een correctie plaats van de ongewenste gevolgen der realisering van de „equal-pay”-clausule, terwijl tevens met name aan de laagst betaalden enig soulaas wordt gegeven.

De organisatie van een stelsel van kostwinnerstoelagen.

Voor elk der drie aangesneden vraagstukken, het huur-

vraagstuk, de beloning der laagst betaalden en de gelijke beloning van mannen en vrouwen zou dus een stelsel van kostwinnersbijslagen een oplossing kunnen vormen. Ten einde te bereiken, dat het stelsel voor deze drie doeleinden gebruikt kan worden, zou gedacht moeten worden aan een regeling voor het gehele bedrijfsleven, naar analogie van het kinderbijslagvereveningsfonds.

Natuurlijk zou er ook de mogelijkheid zijn, om de bijslag per bedrijfstak te verevenen. Vooral de bedrijven met veel vrouwelijke arbeidskrachten zouden daarbij gebaat zijn. Omdat wij echter tevens de band willen leggen met de verhouding tussen huur en inkomen, (wat een nationaal probleem is) komt ons een landelijke verevening juist voor.

Wij stellen ons voor, dat de kostwinnersbijslag uiteindelijk ca. 15 pCt. zal uitmaken van het basisloon. Dit betekent, dat het inkomen van een kostwinner 115 pCt. uitmaakt van dat van een ongehuwde man of vrouw. Deze 15 pCt. wordt opgebouwd uit de volgende 3 elementen:

1. De huurcompensatie 1960 wordt vervangen door een even grote kostwinnerstoelage, die alléén aan kostwinners

wordt ter hand gesteld (voor de groep ongehuwden, die thans wel de huurbijslag, maar later niet de kostwinners-toelage gaan ontvangen, zal uiteraard een overgangsregeling moeten worden gemaakt).

2. Aan die kostwinners, waarvan de huur de normatieve huurquote overschrijdt, wordt een huurbijslag verstrekt. Om deze bijslag te financieren is een heffing van 3 à 4 pCt. op de lonen voldoende. Het is duidelijk, dat naarmate de inkomens stijgen, het bedrag, dat nodig is voor deze huurbijslag, afneemt. Ook de huurbijslagheffing zou dus geringer kunnen worden. Wij stellen ons voor, dat men deze heffing geleidelijk ten goede zou kunnen doen komen aan een te vormen kostwinnersbijslagfonds, waaruit ook de onder 1 genoemde kostwinnersbijslagen worden gefinancierd.

3. De kostwinnersbijslagen inclusief de eerstgenoemde bijslag, en de geleidelijk stijgende netto-opbrengsten van de huurheffing als onder 2 bedoeld worden geleidelijk op 15 pCt. van het basisloon gebracht. De aanvullende heffing die hiertoe nodig is komt ook in het genoemde fonds.

Aangezien het niet mogelijk zal zijn de huidige uurlonen te verlagen, zou een en ander erop neer komen, dat in de naaste toekomst een deel van de „ruimte” wordt gereserveerd voor

- a. het toekennen van een kostwinnerstoelage en
- b. voor het optrekken der vrouwenlonen tot het huidige peil der mannenlonen.

De uitkering uit het kostwinnersbijslagfonds zou evenals die uit het Kinderbijslagfonds kunnen geschieden in een nominaal bedrag, dat voor alle loon- en salaristrekenden uniform is. Op deze wijze komt zij vooral aan de laagst betaalden ten goede.

Er komt dus van de aanvang af één heffing, die groot genoeg is om daaruit een kostwinnerstoelage van 15 pCt. te financieren. Hiertegenover staat dat de huurbijslag 1960 vervalt. Naar gelang de huurders door de stijgende welvaart „uit de huurbijslagregeling groeien”, kan de totale kostwinnerstoelage voor alle kostwinners werkelijk op 15 pCt. worden gebracht.

Doordat de heffing uniform is voor alle bedrijfstakken, dragen alle bedrijfstakken in gelijke mate de last van de kostwinnersbijslagenregeling, ongeacht de samenstelling van hun personeel. Doordat de huurbijslag 1960 niet in alle lonen behoeft te worden verwerkt, en de kostwinners-toelage slechts aan ongeveer $\frac{2}{3}$ van de loontrekkenden behoeft te worden uitgekeerd, kan de netto-lasten-vermeerdering, die uit deze kostwinnerstoelage regeling voortvloeit beneden de 15 pCt. blijven. Wij ramen haar op ca. 6 pCt.

Zou hiermede nu een ideale regeling geïntroduceerd zijn in ons maatschappelijk bestel? Wij zijn ervan overtuigd, dat dit niet het geval is. De Nederlandse volkshuishouding bevindt zich echter enigermate in een dwangpositie. De gelijkstelling van de lonen van mannen en vrouwen is ons opgedrongen. Aan de toepassing van dit beginsel zal niet zijn te ontkomen. Men zal dus moeten zoeken naar een weg, die de schadelijke gevolgen ervan zo klein mogelijk maakt. Aan een maatregel, om het inkomen der ongeschoolden op een wat redelijker peil te brengen wordt evenzeer thans vrij algemeen behoefte gevoeld. Het huurvraagstuk dreigt een slopende kwaal te worden, waarvan de oplossing nog jaren kan duren, tenzij een radicaal andere weg wordt ingeslagen. Natuurlijk geeft deze nieuwe weg bijzonder grote moeilijkheden. Maar naar onze overtuiging zijn deze moeilijkheden geringer, dan die welke bij de thans gevolgde methodiek ontstaan.

Amerikaans onderzoek naar de omvang van de levensverzekering

Een onderzoek naar de omvang van de levensverzekering in 35 landen, waarbij voor elk land het totale bedrag aan levensverzekeringen werd uitgedrukt in een percentage van het nationaal inkomen, heeft uitgewezen dat Nederland op de vierde plaats staat. Wat de situatie in West-Europa betreft, is uit het onderzoek gebleken dat Nederland daar de eerste plaats inneemt.

Het Amerikaanse „Institute of Life Insurance”, dat het onderzoek instelde, heeft berekend dat het totale bedrag aan levensverzekeringen in ons land 86 pCt. van het nationaal inkomen bedraagt. Canada staat aan de top met 163 pCt.; dan volgen de Verenigde Staten met 137 pCt. en Nieuw-Zeeland met 97 pCt. In West-Europa wordt Nederland gevolgd door Engeland (66 pCt.), België (42 pCt.) en West-Duitsland (30 pCt.).

Het resultaat van dit onderzoek, dat elk jaar wordt ingesteld, is ditmaal voor ons land belangrijk gunstiger dan in vorige jaren. Voorheen liet het Amerikaanse instituut namelijk de verzekeringen, die periodieke uitkeringen garanderen (rente-verzekeringen) buiten beschouwing. Thans is voor het eerst ook met deze verzekeringsvorm, die juist in ons land een belangrijke plaats inneemt, rekening gehouden, waardoor een zuiverder beeld is verkregen.

Het totaal verzekerde bedrag was per 1 januari 1960 in ons land f. 35 mrd.; per 1 januari jl. kan het op f. 38 mrd. worden geraamd. Op basis van deze cijfers zou het percentage voor Nederland nog iets gunstiger zijn dan bij het internationale onderzoek is vastgesteld; in verband met de vergelijkingsmaatstaf worden bij dit onderzoek echter iets lagere cijfers aangehouden.

De westelijke wereld wordt de laatste decennia voortdurend geconfronteerd met een uiteenlopen van de vraag naar en het aanbod van landbouwprodukten. Indien de huidige ontwikkelingstendenties aanhouden, zal de landbouwcrisis zich in de komende jaren verscherpen en uitbreiden. Een van de belangrijkste oorzaken van de landbouwcrisis is de calculatie van de boer, die — noodgedwongen — de marginale kosten stelt tegenover de gemiddelde opbrengst. Oplossing van dit probleem is slechts mogelijk door invoering van een gestaffelde uitbetaling voor landbouwprodukten, waarbij de boer voor de marginale hoeveelheid niet meer dan de marginale opbrengst — bezien vanuit algemeen-economisch standpunt — krijgt uitgekeerd. Teneinde de inkomenspositie van de landbouw niet aan te tasten, is het nodig dat de boer voor de basis-hoeveelheid een prijs ontvangt die boven de gemiddelde prijs ligt. Een dergelijk systeem moet in principe gelden voor elke uitbetaling aan de boer, hetzij door de Overheid, hetzij door het bedrijfsleven. Het zou ook moeten worden toegepast, indien van een direct overheidsingrijpen geen sprake is.

Productiebeperking in de landbouw

Gedurende de laatste veertig jaar is er in de westelijke wereld een landbouwprobleem. In bijna elk land bestaat voor één of meer landbouwprodukten een wanverhouding tussen de vraag en het aanbod, terwijl in het algemeen de inkomenspositie van de agrarische bevolking te wensen overlaat.

De westelijke wereld heeft voor het landbouwprobleem nog geen oplossing gevonden. Dit in tegenstelling met een soortgelijk probleem bij de industriële voortbrenging. Hier kon — ondanks een zeer snelle stijging van de produktie — het evenwicht tussen vraag en aanbod sinds de tweede wereldoorlog in het algemeen gehandhaafd blijven.

Evenwel zal ook voor het agrarische probleem een oplossing moeten worden gevonden. De huidige ontwikkelingstendenties in produktie en afzet dreigen het westelijke systeem van voortbrenging en afzet van landbouwprodukten geheel vast te doen lopen. Er is het laatste jaar een aantal studies verschenen, die alle tot de conclusie voeren dat in de komende jaren bij bijna elk agrarisch produkt het aanbod in meerdere of mindere mate de vraag definitief zal overtreffen¹⁾. De realisatie van de Euromarkt voor landbouwprodukten dreigt erdoor te mislukken.

Oorzaken van de landbouwcrisis.

Over de oorzaken van de landbouwcrisis bestaat in het algemeen overeenstemming. In de eerste plaats is er de inelastische vraag naar landbouwprodukten. De aloude wet van Engel doet — naarmate de welvaart stijgt — versterkt haar werking gelden: De uitgaven voor voeding dalen procentueel naarmate de welvaart stijgt. Voor de landbouw is de ontwikkeling zelfs nog ongunstiger dan deze wet zou doen veronderstellen. Steeds duidelijker blijkt dat van de reeds geringe stijging van de uitgaven voor voedsel slechts een klein deel de landbouw toevalt. Zo

¹⁾ Te noemen zijn bijv.:
Lamartine Yates: „Food, Land and Manpower in Western Europe”.

Landbouwcomité O.E.E.S.: „European Agriculture in 1965”.
International Labour Office: „Why Labour leaves the land”.

nam in de Verenigde Staten tussen 1929 en 1956 de vraag naar voedingsmiddelen — gemeten tegen constante prijzen — toe met 2,4 pCt. per jaar per hoofd van de bevolking. Het grootste deel van deze stijging werd echter veroorzaakt door verhoogde uitgaven voor verpakking, serviceverlening door industrie en detailhandel e.d. Het volume van de afgezette hoeveelheden voedsel steeg met slechts 0,8 pCt. per jaar per hoofd van de bevolking. De surplusvoorraden — en vlak na de oorlog een omvangrijke export — namen de resterende produktie op²⁾.

Hiermee in overeenstemming zijn de volgende cijfers, gegeven door Cochrane³⁾. De inkomenselasticiteit van de vraag naar voedsel in de Verenigde Staten zou op detailhandelniveau nog 0,6 pCt. bedragen; op het niveau van de agrarische ondernemer echter slechts 0,2 pCt. Tegen 1975 zou laatstgenoemde waarde zelfs tot nul kunnen dalen. In dat geval heeft alleen de bevolkingstoename nog een positieve invloed op de vraag naar landbouwprodukten. Tegenover de zeer matige toename van de vraag staat een snel stijgende produktie. De wetenschap en de technische research doen ook voor de landbouw telkens nieuwe en verbeterde produktietechnieken ontstaan. Betere produktietechnieken en een toenemende rationalisatie hebben in de landbouw vrijwel steeds een toenemende produktie tot gevolg. De vaste kosten vormen in de landbouw immers het belangrijkste deel van de totale kosten⁴⁾. Betere produktietechnieken en een voortschrijdende rationalisatie leiden in dit geval — althans op korte termijn — niet tot een kostenverlaging bij handhaving van dezelfde produktieomvang, doch tot een uitbreiding van de produktie bij aanwending van een gelijke of grotere hoeveelheid produktiemiddelen.

²⁾ Zie Dr. Gunther Schmidt: „Die Handels- und Verarbeitungsspannen bei Nahrungsmitteln. Eine Auswertung Amerikanischer Untersuchungen”.

³⁾ Willard W. Cochrane: „Farm Prices; Myth and Reality”.

⁴⁾ Volgens een door Schneider weergegeven berekening vormen in Duitsland in de landbouw de vaste kosten minstens 75 pCt. van de totale kosten en in de industrie minstens 25-30 pCt. Zie W. Schneider: „Die Marktordnung als Grundlage der Agrarpolitik”.

Het uiteengroeien van de vraag en het aanbod heeft de neiging zichzelf te versterken. Naarmate de vraag en het aanbod sterker uiteenlopen én dus de prijzen dalen, wordt de aandrang op de landbouw om rationeler en efficiënter te produceren, groter. Velerlei officiële instanties zijn in dezen actief. Te wijzen is op de landbouwvoorlichting en het werk van — veelal door de Overheid gesteunde — researchinstituten en instituten als de cultuur-technische dienst.

Het gevolg van deze ontwikkeling is geweest, dat in de landbouw de produktiviteitsstijging zeer groot is geweest, volgens vele berekeningen zelfs groter dan die in de industrie. Zo berekent Kendrick voor de Amerikaanse landbouw een produktiviteitsstijging van 66 in 1934 tot 152 in 1958 ($1947/49=100$); dat is aanzienlijk meer dan de gemiddelde produktiviteitsstijging in de industrie ⁵⁾. De middelen die aangewend worden om de produktiviteit in de landbouw te vergroten, werken averechts in deze zin, dat zij de landbouwcrisis eerder versterken dan doen afnemen. Zij zouden efficiënter in andere bedrijfstakken kunnen worden aangewend.

De omvang van de produktie; een voorbeeld.

De hierboven weergegeven algemene analyse moet natuurlijk bevestiging vinden in een analyse van het economisch handelen van de particuliere ondernemers in de landbouw. Zij immers bepalen uiteindelijk het economisch proces. Als voorbeeld hiertoe zullen wij de gang van zaken nemen in de Nederlandse melkveehouderij gedurende het jaar 1960. In dat jaar steeg de melkproduktie met 475.794 ton (van 5.570.882 ton tot 6.046.676 ton). Deze produktietoename vond plaats ondanks een uitgesproken ongunstige ontwikkeling bij de afzet.

Als oorzaken voor de toename van de melkproduktie kan — behalve op de zojuist genoemde algemene oorzaken — worden gewezen op een tweetal bijzondere factoren, nl. op de mechanisatie van de melkveehouderij én de veranderde instelling van de veehouder t.a.v. de financiering van het boerenbedrijf.

De mechanisatie wordt vooral afgedwongen door het stijgende loonpeil. Zij voert in vrijwel alle gevallen tot een grotere melkproduktie. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Een melkmachine is eerst rendabel bij bijv. 15 koeien. Een gemengd bedrijf, dat tot dusver slechts 12 melkkoeien had, maar daarnaast nog aan akkerbouw deed, kan een melkmachine rendabel maken door de melkveehouderij uit te breiden ten koste van de akkerbouw ⁶⁾. Zo zien wij in ons land de schijnbare tegenstrijdigheid dat in de zandgebieden, ondanks de zeer ongunstige afzetvooruitzichten voor melk, het hoog gespecialiseerde en gemechaniseerde melkveehoudersbedrijf steeds meer naar voren komt, terwijl de akkerbouw — waarvoor in vele delen van het land de beschikbare oppervlakte toch te gering is om te mechaniseren — steeds meer op de achtergrond raakt.

De tweede bijzondere factor — de veranderde instelling van de boer t.a.v. de financiering van zijn bedrijf — versterkt deze tendens nog. Tot dusver waren er in de melkveehouderij sterke remmingen om het bedrijf met vreemd

⁵⁾ J. W. Kendrick: „Productivity Trends in Agriculture and Industry” in „Journal of Farm Economics”, Vol. 40 (1958).

⁶⁾ In het kader van de gevoerde landbouwpolitiek is de melkveehouderij ongeveer even rendabel als de akkerbouw.

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in ca. 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakken in binnen- en buitenland. Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD

BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico.

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

geld te financieren. Hierdoor werden vele op zichzelf rendabele investeringen nagelaten. Deze remmingen verliezen de laatste tijd aan kracht. Een toename van de investeringen zal het gevolg zijn.

De moeilijkheid — en op het eerste gezicht de onoplosbaarheid — van het landbouwprobleem is nu, dat de uitbreiding van de melkproductie nationaal-economisch bezien zeer waarschijnlijk niet verantwoord is geweest, doch dat — bezien vanuit het standpunt van de individuele producenten — de uitbreiding zonder twijfel rationeel en verantwoord was.

De uitbreiding van de melkproductie is nationaal-economisch bezien vrijwel zeker niet verantwoord geweest, omdat de marginale opbrengst kleiner was dan de marginale kosten. De marginale opbrengst was zeer laag. Exacte calculaties zijn moeilijk te geven, doch waarschijnlijk bedroeg de opbrengst van de laatste $\frac{1}{2}$ mrd. kg hoogstens 5 cent per kg. ⁷⁾ De marginale kosten zullen groter zijn geweest dan deze 5 cent per kg. Ter vermindering van misverstand moet er met nadruk op worden gewezen, dat hier onder marginale kosten moet worden verstaan de kosten, die in het gegeven tijdsinterval variabel zijn — bijv. veevoeder, aanschaf van het melkvee, kunstmest, overuren van de boer — en niet, zoals veelal wordt gesteld, de zeer geringe kosten van veeverbetering, rationeler beweidingssystemen enz. Zowel met als zonder een toenemende rationalisatie zijn immers de eerstgenoemde kosten op korte termijn vermijdbaar en moet elk jaar worden overwogen of zij verantwoord zijn. In dit verband zij er nog op gewezen, dat volgens de L.-E.I.-boekhoudingen de veehouders gemiddeld ruim 3.000 uren per jaar werken tegen 2.000 - 2.400 uur, die elders in de maatschappij als normaal gelden.

Privaat-economisch gezien ligt de zaak geheel anders. Voor de individuele boer is de uitbreiding van de melkproductie wel verantwoord en rationeel geweest. Hij immers ontvang voor elke kg melk — en in het algemeen voor elke kg geleverd landbouwprodukt — de gemiddelde opbrengstprijs. Tegenover de marginale kosten stelt hij niet de marginale nationaal-economische opbrengst van 5 cent of minder, doch de gemiddelde opbrengst van ca. 27 cent per kg. Zelfs indien de marginale opbrengst nationaal-economisch bezien negatief zou zijn geweest — hetgeen niet ondenkbaar is — dan nog ontvangt de boer van de zuivelfabriek en de Overheid voor de laatste hoeveelheid melk ca. 27 cent.

De markt vormen voor de industriële produkten maken het veelal mogelijk dat de ondernemer — hetzij bewust, hetzij uit sociale conventie — marginaal calculeert, bezien vanuit het standpunt van de gehele bedrijfstak. Voor de ondernemer in de landbouw is dit onmogelijk. Het heeft niet de minste zin boetepredikaties tot hem te houden of hem op te wekken minder te produceren. Gegeven de markt vorm waarmee hij te maken heeft, handelt hij volkomen rationeel door de produktie uit te breiden. De gemaakte fout is niet toe te schrijven aan een foutief economisch handelen, doch aan de structuur van de landbouwmarkten. Bij het huidige systeem is de produktie bij een gelijkheid van marginale kosten en opbrengsten in de particuliere onderneming aanzienlijk groter dan het geval is bij een gelijkheid van marginale kosten en marginale opbrengsten op algemeen economisch niveau. Hoe efficiënt

de landbouwproductie ook plaatsvindt, steeds zal er overproductie zijn.

Ook is duidelijk, dat een verlaging van de prijs — bijv. van 27 tot 25 cent of tot 23 cent — hetgeen bij het produkt melk een aanzienlijke aantasting van het agrarisch inkomen zou betekenen en dus sociaal ontoelaatbaar en politiek niet haalbaar is — nauwelijks invloed heeft op de omvang van de produktie. De fundamentele onevenwichtigheid tussen vraag en aanbod wordt niet bestreden. Eerder is het gevaar reëel, dat ten gevolge van de druk op het inkomen de produktiefunctie gaat verschuiven door een nog rationeler en dus grotere produktie.

Een landvlucht op grote schaal is op korte termijn niet te verwachten. Er zijn belangrijke hinderpalen, die in het algemeen beletten dat de boeren op grote schaal elders in de maatschappij werk gaan zoeken. Gewezen kan worden op de volgende factoren ⁸⁾:

1. De opleiding van de boer is zeer specifiek. Zijn bekwaamheid is nauwelijks in andere takken van bedrijf aan te wenden.
2. De contacten met andere sectoren van de samenleving zijn in het algemeen gering.
3. Er is een belangrijk verschil in levensstijl en levens-tempo tussen de boer en de stedeling.
4. De opleidingsmogelijkheden zijn op het platteland nog steeds ongunstiger dan in de stad.
5. De landbouwpolitiek verhindert in bijna alle landen een al te ver uiteenlopen van de inkomensontwikkeling in de landbouw en in de industrie.

Er is de laatste vijftien jaar wel een afvloeiing uit de landbouw te constateren, doch van zichtbare invloed op de omvang van de produktie is dit niet geweest. Het effect is een groei van de middelgrote boerenbedrijven ten koste van de zeer kleine bedrijven. Van een duidelijk verschil in produktie tussen beide bedrijfstypen kan in het algemeen niet worden gesproken.

Een therapie.

De fundamentele moeilijkheid bij de huidige landbouwproductie is dus, dat de boer rekent met een marginale opbrengst, die gelijk is aan de gemiddelde opbrengst, terwijl in feite de marginale opbrengst — bezien vanuit een algemeen-economisch standpunt — vaak aanzienlijk lager ligt. Om weer uit te gaan van het voorbeeld van de Nederlandse melkveehouderij in 1960: de boer heeft gerekend met een marginale opbrengst van 27 cent, terwijl de marginale opbrengst in feite hoogstens 5 cent zal zijn geweest. Een doorbreking van deze onjuiste gang van zaken is slechts mogelijk door een soort gestaffelde uitbetaling van de melkprijs in te voeren, waarbij zowel de zuivelfabriek als de Overheid voor de laatste hoeveelheid een zeer gering bedrag — bijv. 5 cent — uitkeren. Voor de basishoeveelheid moet dan uiteraard een bedrag worden uitgekeerd, dat hoger is dan de gemiddelde melkprijs.

Een dergelijk systeem zou uiteraard niet alleen tot het produkt melk beperkt moeten worden. Voor invoering ervan is het nodig, dat voor elk bedrijf een basiskwantum wordt vastgesteld, bijv. een bepaald percentage van de geleverde hoeveelheid melk gedurende de laatste twee jaar. Voor 90 pCt. van de gemiddelde produktie van de laatste

⁷⁾ Zie hiervoor het binnenkort verschijnende jaarverslag van de Kon. Ned. Zuivelbond F.N.Z. over 1960.

⁸⁾ Zie hiervoor ook: Prof. Dr. R. Plate: „Marktstellung der Landwirtschaft und Disparität“ in „Agrarwirtschaft“, Jahrgang 7, no. 2 (1958).

jaren kan bijv. 30 cent worden uitgekeerd, voor de resterende 10 pCt. 10 cent en voor hetgeen meer wordt geleverd 5. cent. Deze prijzen dienen bij het begin van het nieuwe produktiejaar te worden vastgesteld. Voor mutaties in de bedrijfsvoering — bijv. bij koop van land, omschakeling van akkerbouw op veehouderij — kunnen, indien gewenst, voorzieningen worden getroffen. Zo is het mogelijk om per ha bijgekocht grasland of voormalig akkerbouwland, normbedragen vast te stellen, die bij de basishoeveelheid, verkregen uit de gemiddelde produktie van de laatste twee jaar, kunnen worden opgeteld.

Het hier geschetste systeem is administratief uitvoerbaar. De prijs die betaald moet worden — er is nu eenmaal geen ding op deze wereld voor niets verkrijgbaar — is het werken met globale grootheden en de noodzaak af en toe een knoop door te hakken. Dit kan bij vele het gevoel geven, dat het systeem „onbillijk” werkt. Deze onbillijkheid is echter vermeend. Ook het huidige systeem werkt globaal en hakt knopen door. Men is het zich alleen niet bewust, omdat het gebeurt door het anonieme — doch zeer onvolmaakt werkende — prijsvormingsproces⁹⁾.

Dit systeem zal tweërlei gevolgen hebben. In de eerste plaats zal een besparing plaatsvinden bij de aanwending van variabele kostenelementen. In dit verband zij er nogmaals op gewezen, dat in de gehele landbouw het aantal gewerkte uren ver boven het gemiddelde ligt, dan in andere bedrijfstakken wordt gerealiseerd. Indien voor de laatste

⁹⁾ Het door Prof. Dr. J. Horring voorgestane systeem gaat minder ver en heeft ook een wat andere achtergrond. In dit systeem zou voor hetgeen meer wordt afgeleverd dan de basishoeveelheid de wereldmarktprijs worden betaald. Van een echte wereldmarktprijs kan echter zelfs bij een produkt als melk niet meer worden gesproken. In dit geval ligt de wereldmarktprijs — althans hetgeen hiervoor doorgaat — aanzienlijk hoger dan de marginale prijs. Ook biedt het systeem geen oplossing voor het probleem van de ontwrichte wereldmarkten zelf.

Gewezen kan ook worden op het systeem, voorgestaan door de bekende Amerikaanse landbouweconoom *Cochrane*. Hij stelt voor om op grond van de afzetvooruitzichten voor het komende jaar vast te stellen hoeveel van elk produkt nodig is. Op grond hiervan krijgt elk bedrijf een bepaald kwantum toegewezen, dat geproduceerd mag worden. Dit wordt tegen de geldende officieel vast te stellen prijzen afgenomen. Voor de vaste kwanta worden certificaten afgegeven, die vrij verhandelbaar zijn. Zie hiervoor: „Farm Prices; Myth and Reality”.

Meer vluchten in Europa

Passagiersvluchten binnen Europa stegen volgens de cijfers van het bureau voor luchtvaartonderzoek, in 1960 met 20 pCt. Deze cijfers hebben betrekking op de leden van genoemd bureau: Aer Lingus, Air France, Alitalia, B.E.A., B.O.A.C., Lufthansa, Finnair, Iberia, K.L.M., S.A.S., Sabena en Swissair. Deze luchtvaartmaatschappijen vlogen tezamen 6.034,5 mln. passagier-kilometers in 1960 t.o.v. 5.048,4 mln. passagier-kilometers in 1959. In januari van dit jaar, aldus „The Financial Times” van 2 maart 1961, nam het verkeer nog steeds toe, zij het in iets mindere mate. Het aantal afgelegde passagier-kilometers werd geschat op 18 pCt. meer dan in januari 1960.

(advertentie)

hoeveelheden voortgebrachte produkten slechts een geringe vergoeding ontvangen wordt, zal zeer waarschijnlijk het aantal gewerkte „overuren” in de landbouw teruglopen. Bij een daling van het aantal gewerkte uren van 3.000, zoals de L.-E.I.-boekhoudingen die registreren, tot 2.000 à 2.400, zal er van een landbouwprobleem geen sprake zijn. Ook is het waarschijnlijk dat dan vele cultuurtechnische werken, tot dusver met grote energie en technische perfectie uitgevoerd, zullen worden nagelaten.

In de tweede plaats zal de marktopbrengst van de landbouwprodukten kunnen stijgen, daar in het algemeen de vraag inelastisch is. Opgemerkt kan worden, dat op vele landbouwmarkten — bijv. op de zuivelmarkt — de overproduktie gemeten in percentages van de totale produktie nog steeds niet groot is. Ook in het kader van de huidige landbouwpolitiek zal het inkomen van de boer niet aangetast behoeven te worden. Tegenover een zeer geringe vergoeding voor de laatste hoeveelheden staat immers een hogere vergoeding voor de niet-marginale hoeveelheid.

Slotopmerkingen.

Het idee om voor elk bedrijf een basiskwantum vast te stellen — noodzakelijk dus om tot een gestaffelde uitbetalingsprijs te kunnen komen — heeft in de georganiseerde landbouw geen onverdeelde gunstige naam. Er wordt gevreesd voor een indirecte aantasting van het agrarisch inkomen. Ook speelt wellicht mee een onberedeneerde afkeer van allerlei „ingewikkelde” systemen. Dit laatste is echter de prijs, die betaald moet worden voor het bereiken van een betere verhouding tussen vraag en aanbod, die juist voor de landbouw gunstig zal werken. Het is niet juist het hier bepleite systeem uitsluitend te beoordelen tegen de achtergrond van de huidige landbouwpolitieke onderhandelingspositie. Primair is hier bedoeld een algemene wijziging in het systeem van uitbetaling aan de boer.

Het heeft mij in gesprekken met boeren zeer getroffen, dat deze er uit zichzelf op wezen, dat de enige effectieve methode om de produktie te beperken die is, waarbij het individuele bedrijf op een of andere wijze een basiskwantum toegewezen krijgt. Zij bleken zich beter bewust te zijn van de tegenstelling tussen het privaat-economische belang en het algemeen-economische belang dan veelal hun woordvoerders. Er is bovendien geen alternatief, omdat het huidige systeem tot een permanente landbouwcrisis leidt. De landbouw zal dan ook het probleem, op welke wijze de produktie beheerst kan worden, niet langer kunnen ontgaan.

¹⁾s-Gravenhage.

Drs. H. SCHELHAAS.

Winstuitkering en bezitsvorming

De laatste tijd is in het bedrijfsleven van ons land een streven merkbaar ten behoeve van de werknemers winstuitkeringsregelingen in te voeren, die al dan niet gekoppeld zijn aan maatregelen met een bezitsvormende strekking. Dit zou men enerzijds kunnen zien als het doorbreken van de C.A.O.-voorschriften, daar men zolang de C.A.O. nog van kracht is tussentijds geen loonsverhogingen kan verstrekken, anderzijds bestaat er voor de werknemers in het kader van de door de Regering zo gepropageerde bezitsvorming nu inderdaad gelegenheid enig bezit te vormen.

Wij zullen de verschillende mogelijkheden om winsten uit te keren analyseren. Deze mogelijkheden zijn o.a.:

1. contant;
2. contant, doch met de mogelijkheid tot het aanschaffen van de onder 5 tot en met 9 genoemde waardepapieren;
3. gedeeltelijk contant en de rest in een der onder 5 tot en met 9 genoemde vormen;
4. storting in pensioenfondsen;
5. aandelen, waarbij een onderscheid kan worden gemaakt in:
 - a. gewone, verhandelbare aandelen;
 - b. preferente aandelen;
 - c. personeelsaandelen;
6. certificaten van aandelen;
7. via beleggingsmaatschappijen;
8. obligaties;
9. winstdelende personeelsobligaties.

Alvorens deze mogelijkheden nader te bespreken, worden achtereenvolgens een onlangs ingediend; op ons onderwerp betrekking hebbend, wetsontwerp en het beloop van de besparingen in beschouwing genomen.

Wetsontwerp no. 4273.

De verwelkoming van de bovengenoemde mogelijkheden zal worden gestimuleerd indien dit herziene ontwerp tot wet wordt verheven. Oorspronkelijk werden in dit wetsontwerp alleen de werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen geregeld. Hierin stelde artikel III, dat deze werkgeversbijdragen tot een bedrag van f. 390 per kalenderjaar van fiscale en sociale lasten vrij zouden zijn. Naar aanleiding van de wens van de vaste commissie van de Tweede Kamer is dit wetsontwerp herzien. De vaste commissie wenste namelijk de vrijstelling van belasting uit te breiden tot winstuitkeringen en spaarpremiën in het algemeen, die door de werkgevers beschikbaar worden gesteld. Deze wens is in het herziene wetsontwerp verwerkt. De herziening werd aangekondigd in de Memorie van Antwoord met een nota van wijziging, dd. 8 september 1960.

Het beloop van de besparingen.

Het doel van bezitsvorming is het stimuleren van het sparen. Het is dus van belang een weergave te geven van de feitelijke structuur van de besparingen.

Dat de besparingen, ook in de gezinshuishoudingen; ieder jaar regelmatig toenemen, moge blijken uit de volgende cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Omvang en aard van de besparingen
(in mln. guldens)

Jaren	Totaal	Overheid	Bedrijven	Levensverz.mij.	Pensfonds.	Spaarbanken	Overige
1956	5.154	1.400	1.500	508	468	546	732
1957	6.113	1.773	1.750	527	558	257	1.248
1958 a)	6.390	1.020	2.400	560	630	890	890
1959 a)	7.920	1.910	2.600	630	660	1.060	1.060

a) Voorlopige ramingen.

Wij zien hieruit, dat de toename van de besparingen (ΔS) in de achtereenvolgende jaren bedroeg:

	S	ΔS	ΔS in pCt.
1956	5.154	959	18,60
1957	6.113	277	4,33
1958	6.390	1.530	23,94
1959	7.920		

Het nationaal inkomen (Y) en de toename van het nationaal inkomen (ΔY) bedroegen in deze jaren:

	Y 1	Y 2	$\Delta Y 2$	$\Delta Y 2$ in pCt.
1956	26.510	29.604	2.432	8,22
1957	29.045	32.036	724	2,26
1958	29.990	32.760	2.360	7,20
1959	31.860	35.120		

Y 1 = nationaal inkomen tegen netto factor kosten, d.w.z. hierin bevinden zich geen afschrijvingen doch wel is rekening gehouden met heffingen en subsidie.

Y 2 = Y 1 + indirecte belastingen minus de prijsverhogende subsidies, d.w.z. betalingen aan en ontvangsten van de Overheid.

De spaarquote ($s = \frac{S}{Y}$) bedroeg in deze jaren:

Jaren	Spaarquote in pCt.
1956	17,41
1957	19,08
1958	19,51
1959	22,55
1960 a)	23,6
1961 a)	23,8

a) Prognose van het Centraal Planbureau.

Uit deze cijfers blijkt, dat de besparingen een steeds groter deel van het nationaal inkomen gaan uitmaken. Een nieuw element is echter de werknemers als het ware te leren een gedeelte van hun spaargeld niet naar de spaarbank te brengen, doch dit in min of meer duurzame mate vast te leggen in waardepapieren, waardoor de bezitsvorming tot uitdrukking komt. Dit kan dus gebeuren, doordat een bepaalde deelname in het kapitaal van de vennootschap mogelijk wordt gemaakt.

De onder 1 tot en met 3 genoemde mogelijkheden.

Bij een beschouwing van de in de inleiding onder de punten 1 tot en met 3 vermelde mogelijkheden kan allereerst worden geconstateerd dat het herziene wetsontwerp impliceert dat de werknemer voor de keuze wordt gesteld of zijn winstuitkering contant te ontvangen, maar dan de verschuldigde loon- of inkomstenbelasting en eventueel sociale lasten te voldoen of dit bedrag tot bovengenoemd maximum van f. 390 belastingvrij om te zetten in een der vormen, die met de bezitsvorming samenhangen.

Door het gestelde in het genoemde wetsontwerp 4273 wordt bevorderd dat de winstuitkering, die toch als extra-

inkomen mag worden beschouwd, niet in de consumptieve sfeer terecht komt, doch wordt bespaard. Een andere stimulant is het hoge rendement op door de onderneming beschikbaar gestelde resp. te stellen aandelen of obligaties. Hierbij moet naar onze mening het rendement hoger zijn dan de spaarbankrente ten gevolge van het grotere risico en de soms beperkte mogelijkheid tot verzilvering.

In het wetsontwerp wordt het voorbehoud gemaakt, dat deze, van belasting vrijgestelde, bedragen vier jaar geblokkeerd blijven. Wel is bijv. deblokking van aandelen of obligaties mogelijk indien het bedrag gebruikt wordt voor de aankoop van een onroerend goed, daar dit een andere manier van bezitsvorming is. De werkgever is verplicht toezicht op de blokkering als zodanig te houden, hetgeen bij belegging in aandelen of obligaties van de eigen vennootschap niet moeilijk is. Zo de werknemer binnen deze vier jaar van werkkring mocht veranderen, zou de vennootschap toch nog de resterende jaren toezicht op het belegde bedrag moeten blijven uitoefenen, dus terwijl de betreffende persoon bij een andere werkgever werkzaam is. Teneinde dit te voorkomen zou nu de bepaling kunnen worden opgenomen, dat bij het beëindigen van de dienstbetrekking de geblokkeerde gelden opgenomen dienen te worden. De werknemer zal dan een naheffing wegens loonbelasting en sociale lasten ontvangen, daar de deblokking binnen de vier jaar plaatsvindt. Deze maatregel kan het verloop onder het personeel tegengaan, hetgeen bij de huidige arbeidsschaarste als een voordeel mag worden beschouwd.

Storting in pensioenfondsen.

Dit gebeurt in enige ondernemingen collectief en staat naast het individueel verstrekken van aandelen of obligaties. De onderneming stort een bepaald bedrag in het pensioenfonds en het pensioenfonds zorgt voor de individuele verrekening.

Aandelen en certificaten van aandelen.

Deze mogelijkheden vat men wel samen onder het begrip „co-partnership”. Hieronder verstaat men het streven de werknemers deelgenoot in het kapitaal der onderneming te maken door het verstrekken van aandelen of certificaten van aandelen. Dit streven heeft zich vooral in de Verenigde Staten geopenbaard, waar het aantal aandeelhouders-werknemers gedurende de laatste zeven jaren verdubbeld is van $6\frac{1}{2}$ tot 12 mln. Deze ontwikkeling neemt men ook waar in Engeland, de Commonwealth en continentaal Europa.

Recente stappen door de overheid en het bedrijfsleven in verschillende landen ondernomen wijzen in de richting van het zgn. „volkskapitalisme”. Een voorbeeld ter verduidelijking: stel een bepaalde onderneming X heeft een aandelenkapitaal van f. 100 mln. De winst na aftrek van belastingen bedraagt aan het einde van het eerste boekjaar bijv. f. 10 mln. Indien het dividend 6 pCt. bedraagt ontvangen de aandeelhouders in totaal f. 6 mln. De resterende f. 4 mln. blijft in de onderneming. Van dit bedrag ontvangen de werknemers bijv. de helft. De werknemers bezitten in dit geval dus f. 2 mln. aan aandelen. Het aandelenkapitaal in het tweede jaar is nu als volgt samengesteld: f. 100 mln. in het bezit van oude aandeelhouders en f. 2 mln. in het bezit van werknemers. De reële waarde is echter f. 104 mln., vanwege de reservering van f. 2 mln.

Laten wij aannemen, dat de winst aan het einde van dit tweede boekjaar weer 10 pCt. bedraagt, d.i. een bedrag van f. 10,4 mln. Aan dividend wordt weer 6 pCt. uitgekeerd, d.i. f. 6,24 mln., terwijl 4 pCt. in de onderneming belegd blijft, zijnde f. 4,16 mln. De werknemers ontvangen hiervan

f. 2,08 mln. aan aandelen. In het derde boekjaar bedraagt het aandelenkapitaal f. 104,08 mln., terwijl de reële waarde f. 108,16 mln. is. Indien wij aannemen, dat deze situatie zich ongewijzigd voortzet, dan betekent dit, dat de werknemers na 28 jaar evenveel aandelen bezitten als de oude aandeelhouders. Na 42 jaar is het zelfs verdubbeld.

Langzamerhand wordt aanvaard, dat degenen die in handel of industrie werkzaam zijn hierin ook een direct of indirect belang krijgen. In Nederland wordt dit systeem hoofdzakelijk toegepast in enige drukkerijen, bijv. Trio, de Eendracht e.a. De voornaamste rechten verbonden aan de eigendom van aandelen zijn: 1. recht op dividend; 2. recht op een liquidatie-overschot en 3. stemrecht.

De eigenaren van *certificaten van aandelen* zijn alleen-deelgerechtigd in het vermogen van de vennootschap en missen dus het stemrecht. Volgens gegevens van bedrijven waar dit systeem is ingevoerd, bevredigt dit echter niet en zoekt men thans naar andere mogelijkheden.

Onder *personeelsaandelen* verstaat men aandelen, die gereserveerd zijn voor de werknemers en waaraan speciale bepalingen zijn gekoppeld. Dit kan zijn, dat zij geen stemrecht hebben, niet verhandelbaar zijn, of tegen een koers verstrekt worden die lager ligt dan de koers van de gewone aandelen. Het gevaar van dit soort aandelen is, dat zij niet als volwaardig worden beschouwd.

Als *voordelen van aandelenbezit* kunnen worden genoemd:

1. de aantasting van het vermogen ten tijde van waarde-daling van het geld is geringer;
2. de mogelijkheid van vermogensaccres;
3. men gaat zich medeverantwoordelijk voelen voor de gang van zaken in het bedrijf, hetgeen de produktiviteit ten goede kan komen. Het gevaar is niet denkbeeldig, integendeel het heeft zich in enkele bedrijven geopenbaard, — dat men zich mede-eigenaar beschouwt en dienovereenkomstig de directie niet meer wil erkennen. In één geval vonden enige werknemers, dat zij zelfs geen lid van de vakvereniging konden blijven, doch nu lid behoorden te zijn van een werkgeversorganisatie;

4. redelijk rendement. Dit behoeft niet noodzakelijk via aandelen of certificaten van aandelen te geschieden, doch kan evengoed met winstdelende obligaties worden bereikt.

Als *bezwaar tegen het „co-partnership”-stelsel evenals tegen het bezit van obligaties in de onderneming* waarin men werkzaam is, brengt men wel naar voren, dat de werknemers nu niet alleen met hun inkomen en eventueel pensioenaanspraken van het bedrijf afhankelijk zijn, doch nu ook nog met hun vermogentje. Men loopt dus een eenzijdig risico. Bovendien zal de N.V. het op aandelen toe te kennen dividend niet in mindering van de vennootschapsbelasting kunnen brengen, aangezien dit immers onder de winstuitkeringen valt, waarvan art. 14 van het Besluit op de Vennootschapsbelasting de aftrek verbiedt. De Commissie Bezitsspreiding is in een door haar ingesteld onderzoek tot de conclusie gekomen, dat de bovengeschetste gang van zaken in het bijzonder mogelijk is gebleken bij kleine en middelgrote ondernemingen, tot welke categorie de toepassing van „co-partnership” in Nederland zich tot dusverre heeft beperkt.

Beleggingsmaatschappijen.

Er zijn twee mogelijkheden: 1. deelname in een bestaande beleggingsmaatschappij en 2. diverse ondernemingen brengen hun, aan het personeel beschikbaar gestelde, effecten in een voor dit doel gecreëerde maatschappij in. Men vormt dan een „pool”, waaruit iedere deelnemer evenveel ontvangt. Dit brengt natuurlijk wel extra kosten met zich,

maar het risico voor iedere deelnemer wordt erdoor verkleind ¹⁾. Bovendien zijn maatregelen in voorbereiding tot het verlenen van fiscale faciliteiten aan speciale beleggingsfondsen voor kleine spaarders.

Obligaties.

Verstreking van obligaties die een vaste rente geven zijn, zo dit geschiedt tegen de normale rentestand, niet aantrekkelijk voor de werknemers. Zouden zij tegen een hogere rente worden uitgegeven, dan bestaat voor de ondernemingen het gevaar, dat als er zich een periode van recessie of depressie voordoet, zij aan een obligatielening met een hoge rente vastzitten.

Een Nederlandse vennootschap bestemt 25 pCt. van de overwinst voor haar werknemers. Hiervan wordt eerst 4 pCt. van de voor hen geldende verdelingsgrondslag in constant geld uitgekeerd. Hetgeen daarna overblijft wordt verdeeld door uitgifte van obligaties, hier personeelsbewijzen geheten, welke recht geven op een vaste rente van 5 pCt.

Winstdelende personeelsobligaties.

Diverse Nederlandse ondernemingen hebben de laatste jaren aankoop van deze winstdelende obligaties door het personeel mogelijk gemaakt. Onder winstdelende obligaties verstaan wij obligaties waarop behalve een vaste jaarlijkse rente ook een variabele rente zal worden uitgekeerd, afhankelijk van het dividendpercentage, dat op het aandelenkapitaal wordt toegekend.

Wat de gevolgen voor de N.V. t.a.v. de vennootschapsbelasting betreft, is bij de fiscale winstbepaling volledige aftrek van de te betalen rente mogelijk. Dit geldt zowel voor de vaste als voor de variabele rente. Ten aanzien van de vaste rente spreekt dit wel vanzelf, want rente van een obligatielening mag fiscaal als onkosten worden beschouwd, doch dit geldt ook voor de variabele rente.

Hier vloeit de als een winstuitdeling te beschouwen variabele rente voort uit art. 13, sub 1, letter b van het Besluit op de Vennootschapsbelasting, dat bepaalt, dat als bedrijfskosten mogen worden aangemerkt aandelen in de winst toekomende aan houders van winstdelende obligaties, welke niet aan oprichters, stichters, aandeelhouders, leden of deelnemers als zodanig zijn uitgereikt.

In het onderhavige geval zullen de obligaties aan geen dezer categorieën worden toegekend, doch a pari aan werknemers worden verstrekt. Aangezien deze winstdelende obligaties een betrekkelijk hoge rente geven zou de reële waarde boven de nominale waarde moeten liggen. Men zou aan derden immers die obligaties stellig niet a pari, doch — in verband met de hogere rente — tegen een hoger bedrag hebben uitgegeven. In dit verband zou de N.V. bij uitreiking der obligaties a pari een fiscale aftrekpost kunnen claimen ter grootte van dit verschil. Daartegenover zou de bate der agio, bij inlevering, belastbaar zijn, zodat de uitgifte van obligaties a pari aan werknemers voor de vennootschapsbelasting der N.V. er in feite op neerkomt, dat er geen correcties plaatsvinden.

Na de besproken consequenties voor de vennootschapsbelasting der N.V. zullen wij nu enige aandacht besteden aan het verschuldigde *zegelrecht*. Ingevolge hoofdstuk VIII van de Zegelwet 1917, artikelen 60 e.v., is voor opgemaakte effecten een zegelrecht verschuldigd van 0,75 pCt. Onder effecten worden volgens art. 60, lid 2, verstaan alle stukken, die onder welke benaming ook gerangschikt kunnen worden onder de effecten of publieke fondsen. Deze bepaling

¹⁾ Voor een uitvoeriger uiteenzetting van het teleggingsrisico verwijzen wij naar het werk van Prof. Dr. N. J. Polak: „Enige grondslagen voor de financiering der onderneming”, deel II, blz. 63 tot 90, waar de risicogemeenschap, risicobundeling en risico-overdracht wordt behandeld.

geeft slechts in zoverre houvast als daaruit blijkt, dat naar de bedoeling van de wetgever een ruim criterium moet worden aangelegd.

Vervolgens bepaalt lid 3 van art. 60, dat hierin ook begrepen worden schuldbekentenissen en andere stukken terzake van leningen ten laste van hier te lande gevestigde rechtspersonen, indien die leningen bestemd zijn tot voorziening in de kapitaalbehoefte dier rechtspersonen, en in wezen dezelfde strekking hebben als obligatieleningen. Hieruit kan men dus concluderen, dat voor winstdelende obligaties zegelrecht verschuldigd is.

Wel lezen wij in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer o.a., dat het overleg over de in de bezitsvormingsnota van november 1959 aangekondigde fiscale faciliteiten, alsmede over de vrijstelling van zegelrecht voor sommige obligaties zich in een vergevorderd stadium bevindt. De Minister verwacht, dat het op betrekkelijk korte termijn mogelijk zal zijn daaromtrent voorstellen aan de Tweede Kamer te doen. Hier zal dus te zijner tijd vrijstelling van zegelrecht uit voortvloeien voor winstdelende personeelsobligaties, die een waarde van f. 100 niet te boven gaan.

Vervolgens behoeft op deze obligaties nimmer beurszegel te worden voldaan. Volgens de Beschikking Beursverkeer 1947 zou inschakeling van een lid van de Vereniging voor de Effectenhandel nodig zijn. Dit geldt echter alleen bij aan- en verkoop van effecten en volgens vaste opvatting moet dit begrip eng worden uitgelegd, zodat emissie er in elk geval buiten blijft.

Tenslotte rest ons nog de vraag, of de ontvangst van de winstdelende personeelsobligaties tot heffing van *inkomstenbelasting* aanleiding kan geven, daar, zoals reeds eerder is uiteengezet, de reële waarde boven de nominale waarde ligt. Over dit verschil zou men theoretisch inkomstenbelasting verschuldigd kunnen zijn. Tegen deze heffing pleiten echter twee belangrijke argumenten.

Ten eerste bezit de werknemer de obligatie slechts zolang hij in dienst blijft. Inlevering zal te zijner tijd door hem of zijn erfgenamen a pari dienen te geschieden. De meerwaarde der obligaties, gebaseerd als zij enkel is op de hoge jaarlijkse opbrengsten ervan, is derhalve in tijdsduur beperkt. Zou de fiscus de meerwaarde van de obligaties als belastbare bate aannemen, dan zou de waardevermindering in de komende jaren ook tot uitdrukking gebracht moeten worden, hetgeen theoretisch moeilijk te verantwoorden en praktisch niet te verwezenlijken is. Bovendien moet deze meerwaarde wegens de onoverdraagbaarheid van de obligaties als problematiek worden beschouwd.

Ten tweede vormen de betrekkelijk hoge inkomsten uit de obligatie voor de werknemer toch al ten volle belastbare baten, zodat belasting aanstonds van de meerwaardigheid der obligaties, die juist op deze hoge opbrengst is gebaseerd, een onereuze dubbele heffing zou veroorzaken. Voor de werknemers met een inkomen beneden de zgn. welstandsgrens vormt dit geen probleem door de werking van art. 54 van het Besluit op de Inkomstenbelasting, dat bepaalt, dat geen aanslag in de inkomstenbelasting plaatsvindt, indien (naar het oordeel van de inspecteur) het zuiver inkomen niet meer bedraagt dan f. 8.000 per jaar en waarvan de neveninkomsten beneden de f. 200 blijven. Bovendien zal het weinig moeite kosten de fiscus ertoe te bewegen van enige heffing van inkomstenbelasting af te zien, in verband met de omstandigheid, dat de verwerving van de obligaties als bezitsvorming een sociaal zeer toe te juichen instituut is.

In een volgend artikel hopen wij de beletselen voor de bezitsvorming in beschouwing te nemen.

Europa-bladwijzer

No. 12a

Algemeen.

Op het ene moment heet het dat Engeland reeds zou hebben besloten om tot de E.E.G. toe te treden, op het andere wordt een dergelijke beslissing met kracht ontkend. Maar alles wijst erop dat een toetreding toch op handen is. Hoe dit ook zij, „... the United Kingdom should only decide to join the Community if it is ready to be part of a continuing process of integration”, aldus de in deze kolommen al bekende *Miriam Camps* in haar „Four approaches to the European problem” (P.E.P., Occasional Paper, no. 12, 1961), dat wellicht al weer door de feiten is achterhaald, gelijk het voorwoord zegt, maar dat als analyse en waardering der feiten toch bijzonder de moeite waard is. Zoals de titel aangeeft bespreekt de schrijfster vier mogelijkheden om uit de impasse te geraken: één grote Europese markt van 13; Engeland lid van de E.E.G.; een oplossing in het kader van de O.E.C.D. of van de G.A.T.T. Uit de uitvoerige bespreking van de eerste twee mogelijkheden blijkt een Engels toetreden tot de E.E.G. praktisch en politiek het meest verkieselijk. Immers, de bezwaren die Engeland hiertegen altijd aanvoert — Common Wealth preferences en het systeem van de gesubsidieerde landbouw —, wegen in Engeland zelf niet meer zo zwaar, terwijl er bovendien binnen de Zes meer begrip is gerezen voor een aanpassingsregeling voor het Verenigd Koninkrijk, mits het zich achter de politieke doelstellingen van het Verdrag stelt.

Men is geneigd aan te nemen dat behalve Englands eigen houding in dezen die van Frankrijk, van De Gaulle, evenzeer van belang zal zijn. Daarvan treft men wellicht een voorspelling aan in „The political methods of General De Gaulle” (International Affairs, januari 1961) door de Franse historicus *Robert Aron*, die aantoonde dat het sterke verzet tegen De Gaulle's ideeën over Europa, zoals dat na zijn beroemde persconferentie in september 1960 bestond, langzamerhand ineengeschrompeld is tot het nu „geïsoleerde” Nederland. De beschouwingen van Aron zijn des te belangwekkender omdat hij de methoden bespreekt tegen de achtergrond van de Gaulle's geloof in de Staat en de geschiedenis van Frankrijk, waardoor voor de Franse president Europa in het gunstigste geval een middel, maar nooit een doel kan zijn. Uit dit artikel zou nog eens kunnen blijken hoe belangrijk de zienswijze is op de geschiedenis van een land, iets, waarvan *Ed. Bruly* en *E. H. Dance* al doordrongen zijn geweest, getuige hun „A history of Europe” (Leiden 1960 in de serie „European Aspects”, 82 blz.), dat het resultaat geeft van een zestal internationale conferenties van (hoog)leraren in de geschiedenis uit de landen van de Raad van Europa. De wijze van geschiedenisonderricht en de mate van objectiviteit daarbij in ieder land werd per tijdperk onderzocht en uit de bevonden zeer grote verschillen ontstonden voorstellen en aanbevelingen voor een grotere objectiviteit en meer uniforme inhoud van het geschiedenisonderwijs. Zo leest men o.a. dat „... care should be taken to avoid implying that Turkey is a non-European country”!

In dezelfde serie „European Aspects” verscheen van de hand van *Georges Bonneville*: „Prophètes et témoins de l'Europe” (Leiden 1961, 183 blz.); een essay „sur l'idée d'Europe dans la littérature française de 1914 à nos

jours”. Wij vermelden dit om aan te tonen dat Europa niet alleen voor juristen en economen bestaat. Een derde uitgave in deze serie is „European elections by direct suffrage” door *Wolfgang Birke* (Leiden 1961, 124 blz.).

Dr. Bela Balasse (Yale University) geeft in „Kyklos” (1961, no. 1) een theoretische beschouwing over het begrip economische integratie dat hij zowel statisch als dynamisch beziet. Daarbij maakt hij tevens onderscheid tussen integratie, het wegwerken van discriminaties tussen staten, en samenwerking, waartussen een kwantitatief en kwalitatief verschil bestaat.

O.E.C.D.

De wordingsgeschiedenis van de O.E.C.D. wordt heel duidelijk getekend door *Prof. Dr. Hans Bachmann*. Deze Zwitserse hoogleraar stelt aan de hand van het rapport der „vier wijzen” („A remodelled economic organization”, O.E.E.C., 1960, 78 blz.), het Zwitserse tegenrapport en de uiteindelijke uitkomst, de verschillen tussen de O.E.E.S. en de nieuwe O.E.C.D. in het licht. Hierbij komt ook de Zwitserse zienswijze op de zich wijzigende houding van het Verenigd Koninkrijk t.o.v. de E.E.G. ter sprake. De diverse verschillen tussen de oude en de nieuwe organisatie komen ook in „La réforme de l'O.E.C.E.” (Revue du Marché Commun, no. 31, december 1960, blz. 413-416) tot uiting, waar de auteur XXX, zich hoopvol uitlaat over het nieuwe verdrag, al meent hij dat het geen bijdrage zal leveren tot de oplossing van de vraagstukken van de Zes en de Zeven. Maar dat is dan ook niet de voornaamste taak van de nieuwe O.E.C.D. volgens de Secretaris-Generaal, *Prof. Kristensen*. Deze wil voor de O.E.C.D. de niet discriminerende steunverlening aan onderontwikkelde gebieden waarop gesteld zien („Aufgaben der Organisation für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung”, in „Europäische Wirtschaft”, 1961, no. 5, blz. 83-86). Hij wijst daarbij de gedachte, dat deze club van relatief rijke landen alleen of in de eerste plaats aan zichzelf zal denken, beslist van de hand. De tekst van de overeenkomst treft men in hetzelfde nummer aan („Europäische Wirtschaft”, 1961, blz. 86-90).

E.E.G.

E. Saadia beziet de E.E.G. van diverse zijden in zijn „Le marché commun et son combat” (Paris, 1960, 239 blz.). Het eerste deel hiervan is geheel aan algemene vraagstukken gewijd. Vervolgens worden de verschillende aspecten van de Gemeenschap zelf onder de loep genomen en in het laatste deel worden de problemen behandeld, die de E.E.G. met zich brengt, zoals de splitsing in de O.E.E.S., E.F.T.A., de associatie met Griekenland en Turkije, de externe verhoudingen en de interne duurzame vormgeving. Volgens de mening van *Norbert Welter*, medewerker van het C.E.P.E.S., behoeft aan deze duurzaamheid van de Gemeenschap niet meer te worden getwijfeld, omdat het „point of no return” reeds is bereikt en de Gemeenschap zich definitief heeft geconsolideerd („Die Konsolidierung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft” in „Europa Archiv”, 1961, no. 3, blz. 63-72). Welter bespreekt uitvoerig de versnellingsbesluiten van de Raad van Ministers (12 mei en 20 december 1960).

De Zwitser *Dr. A. Soldati* („Le fonctionnement de la C.E.E.: l'Exécutif à deux branches" in „Aussenwirtschaft", september 1960, blz. 20-30) beziet een ander aspect van de werking van de E.E.G., waarbij vooral aandacht wordt gewijd aan de samenwerking der Commissie en de Raad van Ministers van de Gemeenschap. Het supranationaliteitsbeginsel, waarop de E.G.K.S. is gegrond, heeft niet geheel voldaan, zeker niet in het jaar 1958. Het is dus te verwachten dat in de E.E.G. het samenspel tussen Commissie en Raad een vorm is, welke in de naaste toekomst van groot gewicht zal zijn. Het supranationaliteitsbeginsel komt in een uitgaaf van de P.E.P. eveneens ter sprake, zij het in geheel ander verband. In Occasional Paper no. 6: „Budgetary control in the European Economic Community" (1960, 41 blz.) wordt aangegeven, hoe men door het uitoefenen van budgettaire controle het algemene politieke beleid mede kan bepalen. Het boekje, dat de ondertitel voert: „A case study in „supra-national" administration", geeft aan hoe de verhoudingen in de E.E.G. zijn gegroeid.

Maurice Faure bespreekt zeer kort „La fusion des exécutifs des trois communautés européennes" (Revue du Marché Commun, no. 31, december 1960, blz. 401-403), waarin hij eigenlijk niet meer dan de verschillende vragen, die rijzen bij een samensmelting van de drie executieven, aanstipt. Men komt meer te weten uit het artikel van *Mr. P. H. J. M. Houben*: „De fusie van de executieven der Europese Gemeenschappen" (S.E.W. 1961, februari, no. 11, blz. 307-315). Een volledige fusie tussen de drie executieven moet tot verdragswijziging leiden, hetgeen in de beginperiode, waarin de Gemeenschappen nog in een eerste ontwikkeling zijn, niet gewenst wordt geacht. Men denkt aan andere samenwerkingsvormen, zoals een inter-executieve samenwerking of een personele unie van de leden van de drie hoge gezagsorganen, welke ieder ook weer hun eigen bezwaren kennen.

Hoewel het voornaamste onderwerp niet zo zeer op de E.E.G. was afgestemd, maar op de aspecten van de internationale handel en de economische positie van de kleine landen, zijn de consequenties van de E.E.G. op de Conferentie van de International Economic Association te Lissabon (1957) uitvoerig aan de orde geweest, zoals blijkt uit het verslag „The economic consequences of the size of nations", uitgegeven door *E. A. G. Robinson* (London 1960, 438 blz.). Een onderzoek op grotere schaal naar de gevolgen van de E.E.G. is verschenen onder de titel: „Die Europäische Wirtschaftsgemeinschaft und die Drittländer", geschreven door *Erdman* en *Rogge* (Basel 1960, 337 blz.). Deze auteurs betrekken vooral het „groei-effect" van de E.E.G. op derde landen in hun beschouwingen, gericht op de situatie van 1975, wanneer de gemeenschappelijke markt volledig zal zijn gerealiseerd. Zij bespreken in het bijzonder een aantal landen, die door een op export gerichte productie sterk afhankelijk zijn van de E.E.G. Zo wordt aan de hand van veel cijfermateriaal de positie van Griekenland, Ghana, Brazilië, Nicaragua, Cuba, Pakistan en Ceylon gezien. Deze verhouding van de derde landen tot de E.E.G. wordt onder andere ook belicht in „Les problèmes de l'Europe", no. 8, 1960, waarin men o.a. rapporten voor de vijfde „table ronde" vindt (3-5 mei 1960). *M. Clement-Cuzin* schreef over de E.E.G. en Latijns Amerika en de C.E.P.E.S. behandelde meer in het algemeen het derde-landen-thema (blz. 206-209). Bedoeld nummer bevat trouwens nog enige andere bijdragen die lezenswaard zijn, zoals *L. Petitjean*: „Le développement des échanges des pays et territoires d'outre-

mer associés et l'économie du marché" (blz. 9-25) en *G. E. Pistolesse*: „La reconstruction industrielle en Italie" (blz. 31-43).

Prof. Dr. F. Hartog is nogal optimistisch gestemd over de gevolgen voor Nederland van de E.E.G., zoals blijkt uit zijn oratie „Op de drempel der zestiger jaren" (Leiden 1960, 25 blz.). Hij baseert dit optimisme voornamelijk op het huidige expansietempo der afzonderlijke lid-staten. Blijkens zijn „Nieuwjaarsrede voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam" ziet daarentegen *Mr. D. A. Delprat* de situatie minder rooskleurig, vooral ten aanzien van de agrarische sector en het internationale verkeer.

M. Allais geeft een enigszins gekleurd beeld van Frankrijks deelname aan de E.E.G. in zijn boeiend boek: „L'Europe unie; route de la prospérité" (Paris 1960, 368 blz.), waarmee hij de Grand Prix de la Communauté Atlantique verwierf. De schrijver heeft overigens wel kritiek ontmoet op zijn methode om, ten einde over een maatstaf voor de economische ontwikkeling van een grotere gemeenschap te beschikken, een vergelijking tussen de Sowjet-Unie, de Verenigde Staten en Frankrijk te trekken. Deze vergelijking wordt door *Prof. Kindleberger* volkomen onjuist geacht! *M. Bijé* schrijft over hetzelfde thema: „Intégration économique européenne et communauté des Six" (Schweizerisches Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik, september 1960, blz. 301-310) en legt nadruk op de noodzaak van een gemeenschappelijk buitentarief en harmonisatie van fiscale en sociale politiek. Voor Zwitserland acht *Prof. Dr. A. Bosshardt* integratie, in welke vorm ook, een voordeel, omdat de hoge kapitaalintensiteit van het productie-apparaat en de scholing van het arbeidspotentieel zo groot is dat de concurrentiepositie met het buitenland sterk is („Die langfristige Auswirkungen der Europäischen Integration auf die Schweizerische Volkswirtschaft", in Schweizerisches Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik, 1960, blz. 263-288).

In de onlangs verschenen brochure: „Het gemeenschappelijk landbouwbeleid in de E.E.G." (april 1961, 63 blz.), geeft het Landbouwschap zijn visie op de ontwerp-voorstellen van de Commissie inzake art. 43 van het Verdrag. Deze korte beschouwing van de voorstellen raakt alle facetten van het vraagstuk. Het voornaamste bezwaar van het Landbouwschap richt zich tegen het achterwege blijven van een indicatie over het na de overgangperiode gewenste prijsniveau voor de verschillende basisprodukten. Daardoor komt een verdere beoordeling van de voorstellen, kwantitatief gezien, in de lucht te hangen. Het advies is in vier hoofdstukken verdeeld, nl. algemene beschouwingen, gemeenschappelijk beleid in de overgangsfase, voorstellen t.a.v. de eindfase en het gemeenschappelijk beleid met betrekking tot de landbouwstructuur.

Occasional Paper no. 5 van de P.E.P.: „Proposals for a common agricultural policy in E.E.C." (1960, 19 blz.), kon van het voorgaande een samenvatting zijn. Het wijst op de fundamentele tekortkoming in de Europese landbouw, nl. de te kleine boerderijen met de daardoor te lage produktiviteit. Ook het gevaar van te hoge protectionistische minimum-prijzen wordt gesignaleerd. Occasional Paper no. 7 van dezelfde organisatie (1960, 43 blz.), getiteld „Minimum prices in European trade in agricultural and horticultural products", onderzoekt een aantal bestaande systemen van minimum-prijzen met de (eventueel) daaraan verbonden grenssluiting. Zo worden de Duitse,

Italiaanse en Benelux-regelingen achtereenvolgens besproken. Het boekje wijdt aan het slot aandacht aan het probleem van de bepaling der minimum-prijzen en aan de vraag, of zij in strijd zijn met de G.A.T.T.

De mededingingsbepalingen voor ondernemingen in het E.E.G.-Verdrag zullen nader aangevuld worden door een kartelverordening, waarvan een ontwerp, door de Europese Commissie opgesteld, door de Raad aan het Europese Parlement is voorgelegd. De tekst van het ontwerp met de officiële toelichting treft men in de Duitse taal aan in „Wirtschaft und Wettbewerb” (WuW, 1960, no. 12, blz. 856-867) en in de Franse taal in „Revue du Marché Commun” (no. 32, januari 1961, blz. 16-19), echter zonder deze toelichting. In de RdMC no. 30 (november 1960, blz. 369-370) en no. 32 (januari 1961, blz. 13-16) geeft *Prof. Robert Plaisant* een eerste commentaar op het ontwerp, dat nergens onverdeelde bijval heeft gevonden. Dit was overigens bij een zo netelig onderwerp als het Europese kartelrecht niet te verwachten. Voor diegenen, die een kort deskundig en leesbaar overzicht wensen van de saillante punten van het ontwerp-kartelverordening naast de tekst zelf, is het opstel van *Hans von der Groeben*, Lid van de Europese Commissie en in het bijzonder belast met mededingingsvraagstukken, zeer aan te bevelen („Die Europäische Kartellverordnung — ein wichtiger Schritt zu einer Europäischen Wettbewerbspolitik”, in *Der Betriebsberater*, 1961, no. 1, blz. 1-3), ofschoon de schrijver in deze weinige bladzijden natuurlijk de problemen niet werkelijk kan behandelen. Zeer uitvoerig bespreekt *Prof. Dr. I. Samkalden* de voorstellen van de Commissie in zijn „Aantekeningen bij de ontwerp-kartelverordening van de Europese Commissie” (S.E.W.-Europa 1961, blz. 269-277, blz. 301-307, blz. 329-342), waarin na inleidende kritische opmerkingen over de gevolgde publikatiemethode ten aanzien van het ontwerp, alle artikelen aan een onderzoek worden onderworpen.

De toekomstige werking van de ontwerp-kartelverordening wierp in de praktijk al haar schaduw vooruit in Duitsland, zoals bleek uit een bijzonder interessante casus-positie, die door *Dr. Hans Lutz* en *Dr. Claus-Peter Basson* onlangs uitvoerig werd besproken („Re-importverbot und EWG-Vertrag”, *Neue Juristische Wochenschrift* 1961, Heft 9, blz. 385-390) en waarin ook het Duitse Bundeskartellamt (BKA) uitdrukkelijk stelling heeft genomen (volgens bovenvermelde Duitse auteurs te vinden in „Handelsblatt” van 15 december 1960, blz. 2 en „Die Welt” van 14 december 1960, blz. 8). Het BKA is in zijn advies aan de rechter (Oberlandesgericht Frankfurt a/M) zeer duidelijk: het re-importverbod, dat een Duitse onderneming aan haar afnemers in andere lid-staten oplegt, is in strijd met het verbod van art. 85, lid 1 E.E.G., en volgens art. 85, lid 2 van rechtswege nietig. Wij vermelden dit pré-advies van het BKA aan de rechter, omdat daaruit nog eens duidelijk het standpunt van het BKA ten aanzien van art. 85 e.v. E.E.G. naar voren komt en dat beslist niet overeenstemt met de uitspraken welke wij in ons land op dit gebied kennen. Het is daarom interessant te vernemen, dat het BKA in zijn advies de rechter aanraadt door middel van art. 177 E.E.G. een prejudiciële uitspraak van het HJEG te vragen in het belang van de rechtszekerheid.

De uitspraken en beslissingen van de bevoegde autoriteiten inzake het mededingingsrecht dragen natuurlijk een belangrijk deel bij tot de ontwikkeling van dat recht zelf en verdienen dus om die reden alle aandacht. Zo vermeld

den wij de noot van *Dr. F. K. Beier* onder de uitspraak in kort geding van de President van de Rechtbank Rotterdam („Anmerkung zu President Rechtbank Rotterdam, 19 juli 1960, Linde/de Geus, S.E.W. 1960, 180”, in *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Ausl. und Int. Teil*, januari 1961), welk laatste wij niet hebben gelezen, maar slechts vermeld zagen.

EUROPA-INSTITUUT
van de Universiteit van Amsterdam.

EUROPA-INSTITUUT
van de rijksuniversiteit te Leiden.

BOEKBESPREKING

Mr. M. V. M. van Leeuwe: Fiscale problemen bij fusies van naamloze vennootschappen in Nederland en in enkele andere landen, deelnemende aan de Euromarkt. N.V. Uitgevers-Maatschappij AE. E. Kluwer, Deventer-Antwerpen, 192 blz., f. 9,60.

Op deze studie, die in een niet nader aangeduid jaar is verschenen, is de Haagse advocaat *Mr. M. V. M. van Leeuwe* aan de Universiteit van Amsterdam gepromoveerd tot doctor in de rechtsgeleerdheid. De uitgebreide titel wordt in de inleiding nader toegelicht. Het tot stand komen van de Europese gemeenschappelijke markt dwingt het Nederlandse bedrijfsleven tot het vergroten van de omvang van de individuele bedrijven. Hetzelfde is het geval in de andere deelnemende landen. Deze bedrijfsvergroting komt veelal neer op het aangaan van fusies tussen verschillende bedrijven in hetzelfde land.

Mr. Van Leeuwe wil in zijn dissertatie de fiscale problemen die in de verschillende landen ontstaan bij het aangaan van fusies, onderling vergelijken. „Mocht immers blijken, dat de in de andere landen getroffen regelingen gunstiger zijn dan de hier te lande geldende bepalingen, dan zal het Nederlandse bedrijfsleven zich in deze in een moeilijker positie geplaatst zien. Dit spreekt te meer nu in Nederland de typen van het middelgrote en kleinere bedrijf overheersen en derhalve verwacht mag worden, dat in ons land een relatief groot aantal concentraties tot stand zal komen” (blz. 11). Een alleszins redelijke motivering voor deze studie.

Zoals ook de titel reeds aangeeft, wordt het begrip „bedrijfsleven” beperkt tot de naamloze vennootschappen en wel de open n.v.'s. De besloten vennootschappen — zeer belangrijk voor deze materie — blijven buiten beschouwing, omdat daarvoor in de andere landen een speciale rechtsvorm bestaat en de fiscale regelingen bij fusies meestal analoog zijn aan die voor de open vennootschappen. De fusie van open n.v.'s wordt uiteindelijk beperkt tot die tussen twee in hetzelfde land gevestigde naamloze vennootschappen. Van de Euromarkt-landen worden alleen „onze belangrijkste handelspartners” (blz. 13) Duitsland, Frankrijk en België behandeld. Deze beperking wordt niet gemotiveerd, alleen vermeld. Kent de schrijver soms geen Italiaans en vond hij Luxemburg te onbelangrijk? Een auteur is natuurlijk vrij in de keuze en het afgrenzen van zijn onderwerp, maar op deze manier wordt een onvolledig beeld gegeven van de fusiemogelijkheden in de Euromarkt. Wel worden Italië en Luxemburg in de slotbeschouwingen op een van de laatste bladzijden via een voetnootje in de algemene conclusie geschoven, maar dit maakt het beeld niet compleet. Dan had de schrijver even goed alleen zijn conclusies kunnen publiceren.

Opzet.

Het werk bestaat uit drie delen. Deel I omvat een beschrijving van de problematiek in Nederland, deel II die in de genoemde Euromarkt-landen, terwijl deel III de slotbeschouwingen bevat. Tenslotte volgen een personen- en jurisprudentieregister en een literatuurlijst.

Over de indeling van de stof kan men met de schrijver van mening verschillen. De stof zou vergeleken kunnen worden met een tabel met twee ingangen: belastingen en fusievormen. Mr. Van Leeuwe kiest de fusievormen. In het eerste hoofdstuk geeft hij een kort overzicht van de vennootschapsbelasting, de inkomstenbelasting en het registratierecht. Dan worden de verschillende fusievormen, tien in getal, besproken waar, bij elke vorm, achtereenvolgens de drie genoemde belastingen aan de orde komen. De eerste zes fusievormen betreffen de volledige, de laatste vier de partiële fusie. De problematiek die — ongeacht de fusievorm — eigen is aan elk van de drie belastingen, komt bij de eerste fusievorm ter sprake. Bij de bespreking van de volgende fusievormen wordt steeds daarnaar verwezen en worden alleen de nieuwe specifieke gezichtspunten behandeld. De paragraafjes worden op een enkele uitzondering na steeds korter en bevatten dan alleen verwijzingen. Waarschijnlijk heeft bij de schrijver voorgezeten, elke fusievorm op zichzelf te beschouwen om ze te kunnen vergelijken in de verschillende landen. Op deze wijze schiet hij zijn doel voorbij, want het komt erop neer, dat wie bijv. de zevende vorm wil vergelijken toch het hele boek moet doornemen. Teneinde een overzicht van de gehele problematiek te verkrijgen, is het het meest doelmatig dwars door het boek heen te gaan en achtereenvolgens alle paragraafjes over resp. Vpb., IB. en Rgr. te lezen.

Het boek zou dan ook aan waarde gewonnen hebben, indien de opzet precies omgekeerd was geweest: in het eerste hoofdstuk een overzicht van de verschillende fusievormen en in de volgende drie hoofdstukken, resp. gewijd aan Vpb., IB. en Rgr., allereerst een bespreking van de algemene problematiek en vervolgens van die welke voortvloeit uit het specifieke van de verschillende fusievormen. Het zou in dat geval mogelijk geweest zijn, een hoofdstuk te wijden aan de omzetbelasting die volgens een voetnoot (blz. 14) „economisch zo belangrijk” is dat deze in enkele voetnoten (sic!) ter sprake komt. Mr. Van Leeuwe brengt trouwens meer belangrijke zaken in voetnoten onder. Soms lijkt de inhoud tamelijk willekeurig verdeeld over tekst en voetnoten. Zo zou het logisch geweest zijn, indien vooraan in een apart hoofdstuk uiteengezet was, welke regels het E.E.G.-verdrag met betrekking tot fusies bevat. Dit gebeurt nu en passant in een voetnoot op blz. 14, waarin de artikelen 4 en 220 worden genoemd.

Economisch tintje.

De dissertatie van Mr. Van Leeuwe is een juridisch proefschrift. Toch zou het onjuist zijn, het alleen maar door een juridische bril te lezen. De definitie van een fusie: „... dat de samenwerkende bedrijven hun economische zelfstandigheid opgeven en een groter geheel gaan vormen” (blz. 11) houdt een economisch criterium in. De verdere onderverdeling in volledige en partiële fusie geschiedt volgens een juridisch criterium, nl. het al dan niet blijven bestaan van de juridische zelfstandigheid. In hoofdstuk II wordt in enkele bladzijden aan de verschillende fusievormen inhoud gegeven. Mijn bezwaar tegen deze juridische uitleg is, dat de lezer de verschillende fasen niet duidelijk voor zich ziet en een fiscale claim niet gelokaliseerd

kan worden. Een betere methode is een eenvoudig rekeningenstelsel, bestaande uit enige balansen. Summiere boekhoudkundige kennis mag van fiscaal-juristen toch wel worden geëist. Ik kan mij evenwel indenken, dat een jurist niet gemakkelijk tot deze voorstellingswijze zal overgaan.

Een klein voorbeeld om aan te geven, hoe eenvoudig het kan:

Toestand vóór de fusie

N.V. A	
ACTIVA N.V. A	AANDELEN N.V. A
N.V. B	
ACTIVA N.V. B	AANDELEN N.V. B

Toestand na partiële vermogensfusie

N.V. A	
NIEUWE AANDELEN N.V. B	AANDELEN N.V. A
N.V. B	
ACTIVA N.V. B	AANDELEN N.V. B
ACTIVA N.V. A	NIEUWE AANDELEN N.V. B

Dit stelt voor een fusie van n.v. A in n.v. B, waarbij n.v. A haar activa in n.v. B inbrengt tegen ontvangst van nieuw uit te geven aandelen n.v. B, welke als deelneming debet op de balans van n.v. A worden opgevoerd. Het vage juridische begrip „vermogen” heeft de duidelijker contouren van „activa” gekregen. Duidelijk is te zien, dat n.v. A een holding company is geworden en dat het verwisselen van de aandelen n.v. A tegen de nieuwe aandelen n.v. B het juridisch bestaan van n.v. A opheft en tot een volledige fusie leidt. De volledige fusie vloeit uit de partiële voort.

Toch bespreekt de schrijver eerst de volledige, omdat zijn belangstelling vooral daarnaar uitgaat. Hij wil aantonen, dat de volledige fusie in Nederland niet, in de andere landen daarentegen wel uitvoerbaar is. Hoewel hij een aantal voorbeelden uit de praktijk behandelt, bewijst hij zijn stelling niet aan de hand van statistische gegevens. Hij legt de mogelijkheden die de wetgeving in de vier Euromarkt-landen biedt, naast elkaar. Hieruit blijkt, dat in Duitsland, Frankrijk en België de fiscale belemmeringen bij het tot stand brengen van een volledige fusie kleiner zijn dan in ons land. Aan partiële fusies heeft men daar dan ook minder behoefte. Alleen in Duitsland bestaat een civielrechtelijke regeling voor volledige fusies. In het nieuwe Nederlandse Burgerlijk Wetboek is in een artikel (2.1.12) een regeling over fusies van naamloze vennootschappen opgenomen. Volgens deze bepaling kan de algemene aandeelhoudersvergadering van een naamloze vennootschap besluiten tot het aangaan van een (volledige) fusie, waardoor de aandeelhouders op hetzelfde moment aandeelhouders worden of van de naamloze vennootschap waarin de overdragende n.v. opgaat of van de nieuwe naamloze vennootschap en waardoor eveneens alle rechten en verplichtingen onder algemene titel overgaan. Dit wetsartikel wordt pas van kracht, wanneer het gehele nieuwe B.W. klaar is, wat in de eerste jaren nog niet het geval zal zijn. Mr. Van Leeuwe bepleit de directe invoering van deze juridische figuur, vooruitlopend op de invoering van de rest van het nieuwe B.W. Hij geeft toe, dat daardoor de fiscale belemmeringen niet allemaal zijn opgelost.

Conclusie.

Wanneer de bedrijfsgrootte door juridische voorschriften niet optimaal is of dit slechts wordt dank zij ingewikkelde juridische constructies, ontstaat het keuzeprobleem van ofwel het handhaven van de bestaande situatie ofwel het aanpassen van wettelijke regelingen. Mr. Van Leeuwe komt langs juridische weg tot de laatste oplossing. Vanuit economisch gezichtspunt bezien vormen wettelijke regelingen een der institutionele data en dient de invloed ervan op de afloop van het economisch proces optimaal te zijn. Wat hier onder optimaal moet worden verstaan, kan niet ontleend worden aan een juridisch of economisch criterium. Maatschappelijke problemen kunnen slechts opgelost worden vanuit een sociale filosofie, welke een synthese is van allerlei deelaspecten.

's-Gravenhage.

Drs. J. C. P. A. VAN ESCH.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De deze week gepubliceerde cijfers van — zoals dit omstandig heet — „de activa en passiva der representatieve handelsbanken volgens de criteria, zoals deze door De Nederlandsche Bank N.V. worden gehanteerd in haar monetaire analyse”, hebben aan het licht gebracht, dat de kredietverlening aan de particuliere sector in maart met niet minder dan f. 185 mln. is gestegen, d.i. met bijna 5 pCt. In totaal heeft de expansie in de kredietverlening aan vooral het bedrijfsleven in het eerste kwartaal van het lopende jaar bijna 10 pCt. bedragen. Enige tegenstroom werd verkregen van de toeneming van kapitaalreserves en op lange termijn aangetrokken gelden, waaronder de Centrale Bank overigens niet de spaargelden rekent, die met f. 112 mln. zijn toegenomen.

Een tweede punt, dat uit de cijfers blijkt, is dat in maart de buitenlandse uitzettingen der banken zijn verminderd. Of dit nu inhoudt, dat in feite gelden zijn gerepatriëerd of dat wij hier te maken hebben met een boekhoudkundig verschijnsel, nl. de afboeking van het revaluatieverlies, door de banken, is niet bekend. Het is daardoor niet goed mogelijk conclusies uit de desbetreffende cijfers te trekken.

Zonder dat de markt in de afgelopen week knapteverschijnselen toonde heeft De Nederlandsche Bank, deze klaarblijkelijk in verband met de maandultimo wel verwachtende en bevreesd, dat de banken het evenwichtsherstel zouden zoeken in een terugtrekking van in het buitenland uitgezette middelen, korte tijd de gelegenheid opengesteld tot overneming van de banken van in juli en augustus vervallend schatkistpapier tegen een disconto van 1 pCt. Het doel van de maatregel was een kortstondige verkrapting te overbruggen en is dus niet in strijd met het restrictieve beleid, dat de monetaire autoriteiten thans voeren.

Kapitaalmarkt.

De Nederlandsche Bank heeft een voorlopige grens getrokken t.a.v. de omvang der in ons land te plaatsen buitenlandse guldenleningen. Het bedrag, dat voor het buitenland ter beschikking is, is vastgesteld op f. 365 mln. Wellicht komt dit overeen met het bedrag der tot nu toe aanhangig gemaakte leningen, waarmede de Bank akkoord

kon gaan. De termijn waarbinnen deze leningen kunnen worden uitgegeven betreft de inmiddels verstreken maand mei, verder juni en juli. Aannemende, dat bij buitenlandse geldvragers en binnenlandse beleggers voldoende belangstelling bestaat, past de Centrale Bank dus, enigszins overdreven gezegd, een shock-therapie toe.

De spaarbanken blijven, blijkens de zojuist bekend gemaakte aprilcijfers, omvangrijke bedragen verzamelen, waarvoor zij op de kapitaalmarkt een uitlaat zoeken. In de eerste vier maanden van 1961 overtroffen de stortingen de terugbetalingen met f. 351 mln.

Het is merkwaardig, dat tegenover de min of meer constante stroom ter beschikking komende gelden de vraag minder continu is. Een van de potentieel grootste geldnemers, nl. de gemeenten, inclusief de Bank voor Nederlandse Gemeenten, is op het ogenblik vrij passief. Wel worden op de onderhandse markt nog geregeld transacties afgesloten doch bij een groot deel hiervan ligt de stortingsdatum in de toekomst. Dit duidt erop dat voor geldgevers de voorbelegging nog steeds aantrekkelijk is.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	19 mei 1961	26 mei 1961
Algemeen	395	465	455
Intern. concerns	564	645	628
Industrie	329	426	421
Scheepvaart	176	201	195
Banken	220	250	251
Handel enz.	149	183	180

Bron: A.N.P. - C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	29 dec. 1960		
Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 133,40	f. 128,10
Philips G.B.	1.183 ^{3/4}	1.106	1.072
Unilever	785	862 ^{1/2}	856
Hoogovens, n.r.c.	789	1.156	1.122
A.K.U.	486 ^{1/2}	476	469
Kon. Ned. Zoutind., n.r.c.	1.035	1.398	1.375
Zwanenberg-Organon	870	1.168	1.100
Rotterd. Droogdok	467	589 ^{3/4}	585
Robeco	f. 237	f. 256,50	f. 254
Amsterd. Bank	392	405	398 ^{1/2}

New York.

Dow Jones Industrials	616	706	696
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,20	3,90	3,94
Aand.: internationalen a)	2,80	2,55	
lokalen a)	3,38	3,10	
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	^{3/4}	^{7/8} -1

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. — Postbus 42 — Schiedam

OPENBARE EMISSIES ¹⁾ EN UITLOTINGEN ²⁾, APRIL 1961 ³⁾
(in duizenden guldens)

	Emissies			Afsbaar ⁴⁾ gestelde obli- gaties c.q. pandbrieven	Converteer- baar gestelde obligaties c.q. pand- brieven
	Obli- gaties	Aan- delen	Totaal		
Het Rijk	—	—	—	11.077	—
Provincies, gemeenten en andere publiek- rechtelijke lichamen w.v. premieleningen ...	—	—	—	1.413	—
Handel, industrie en diversen	6.560	13.552	20.112	4.937	—
w.v. handel	—	812	812	—	—
industrie	6.560	12.740	19.300	—	—
Bank-, krediet- en ver- zekeringswezen ...	99.750	80	99.830	5.978	325
w.v. bank- en krediet- instellingen	—	—	—	115	—
N.V. Bank voor Ned. Gemeenten ...	99.750	—	99.750	5.863	—
verzekeringwezen ...	—	80	80	—	—
Kerkelijke en liefdadige instellingen	550	—	550	174	—
Algemeen totaal	108.860	13.632	120.492	23.579	—
w.v. overheidssector ...	—	—	—	12.490	—
N.V. Bank voor Ned. Gemeenten	99.750	—	99.750	5.863	—
private sector	7.110	13.632	20.742	5.226	—
januari-maart 1960 ...	713.581	86.664	800.245	156.315	5.794
januari-maart 1961 ...	573.085	38.249	611.334	180.176	5.749

¹⁾ Reële bedragen volgens stortingsdatum, incl. het deel dat vooraf ondershands op inschrijvingsvoorwaarden is geplaatst, verkoop van pandbrieven over de toonbank zijn niet in de emissies verwerkt.

²⁾ De bedragen der niet uitgelote obligaties c.q. pandbrieven, welke afsbaar werden gesteld, zijn niet bekend.

³⁾ Volgens datum van betaalbaarstelling.

⁴⁾ Bron: Statistisch Bulletin van het C.B.S.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN ¹⁾ ²⁾

1948 = 100	1959	1960	1960			1961
			okt.	nov.	dec.	jan.
Voedingsmiddelen:						
Plantaardige	147	137	126	126	128	128
Dierlijke	113	102	106	105	109	112
Totaal voedings- middelen	129	118	115	114	118	120
Grondstoffen voor:						
Houtwaren	141	155	156	157	157	158
Chemische produkten	112	108	106	106	106	107
Textielwaren	114	118	118	118	118	118
Leer en Leerwaren ...	151	131	123	125	126	125
Metaalwaren	154	158	157	156	156	155
Papier	108	110	111	111	111	112
Hulpstoffen	211	206	205	206	206	204
Totaal grond- en hulpstoffen	168	167	166	166	166	165
Afgewerkte produkten:						
Glas, aardewerk enz. .	170	172	172	173	173	175
Houtwaren	118	121	121	121	122	122
Chemische produkten	127	126	123	123	123	122
Textielwaren	129	131	132	132	132	132
Leer- en Rubberwaren	141	143	144	144	143	143
Metaalwaren	145	146	147	147	147	147
Papierwaren	147	146	147	147	147	147
Gefabriceerde voe- dings- en genotmid- delen	141	140	140	140	140	140
Overige produkten ...	161	151	147	146	147	151
Totaal afgew. produkten	139	139	138	138	139	139
Algemeen indexcijfers	142	139	137	137	139	139

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

IN- EN UITVOER a) (waarde in miljoenen guldens)

	Invoer		Uitvoer		Uitvoer in pCt. van de invoer	
	april	jan.- april b)	april	jan.- april b)	april	jan.- april b)
1938	119	122	82	86	69	71
1957	1.144	1.115	912	959	80	86
1958	1.325	1.190	1.109	1.049	84	88
1959	1.332	1.387	1.187	1.225	89	88
1960	1.447	1.569	1.196	1.304	83	83

a) Bron: C.B.S.

b) Maandgemiddelde.

HET LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

vraagt voor:
de afdeling Streekonderzoek

1. LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

of
ECONOOM

met belangstelling voor agrarisch-sociale vraagstukken. Bij voorkeur enige jaren ervaring op agrarisch-sociaal terrein. Standplaats: Groningen.

2. LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

of
ECONOOM

met kennis van de tuinbouw en belangstelling voor agrarisch-sociale vraagstukken. Standplaats: Den Haag.

de afdeling Algemeen Economisch Onderzoek

ENIGE ECONOMETRISTEN

of
ECONOMEN

met wiskundige belangstelling. De werkzaamheden liggen op het terrein van het kwantitatief agrarisch-economisch onderzoek.

de afdeling Tuinbouw

t.b.v. het bedrijfseconomisch onderzoek

LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

bij voorkeur met landhuishoudkunde als keuzevak of een

ECONOOM

met kennis van en/of belangstelling voor de bloemen-
teelt.

Voor bovengenoemde functies gelden de volgende salarisingrenzen: f 676,90 tot f 1.117,50 evt. f 1.280,50 per maand, exclusief huurcompensatie 1960. Brieven met uitvoerige inlichtingen, met duidelijke vermelding van de functie waarnaar wordt gesolliciteerd, naar Conradkade 175, Den Haag.

Het CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK te 's-Gravenhage

vraagt:

a. voor haar afdeling Nationale rekeningen:

EEN (JONG) ECONOOM

(bedrijfseconomische richting) met belangstelling voor onderzoeken op macro-economisch gebied.

b. voor haar afd. Statistiek van het Financieuzen:

EEN (JONG) ECONOOM

(richting overheidsfinanciën) met belangstelling voor economisch-statistische onderzoeken.

Het salaris in beide functies is afhankelijk van leeftijd en ervaring (tot max. f 975,— p.m.). Uitv. schr. soll. onder no. 6173/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan het bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

„INTERUNIE“

HEEFT OOK
EEN AANTREKKELIJKE
SPAARREGELING

Uw bank of commissionair
verstrekt U gratis de betreffende
brochure van

„INTERUNIE“

Leeft met uw tijd mee!

Leest de

e.-s.b.

Het nog al maar snel toene-
men van het aantal abon-
nees van het weekblad

wijst er wel op hoezeer dit
beleggingsadvies-orgaan, dat
specifiek de belangen van
de particuliere belegger be-
hartigt, in een behoefte
voorziet.

Te verwonderen behoeft dit
eigenlijk niet, want Bel-Bel
tracht volledig objectief te
zijn; het is in begrijpelijke
taal geschreven en zeer
overzichtelijk van indeling.

Vraagt toezending van gratis
proefnummer.

★

Abonnementen (per jaar
f. 19,—; p. kwartaal f. 5,50)
kunnen elk kwartaal ingaan
en dienen te worden opge-
geven bij de Administratie
van „Bel-Bel“, Postbus 42,
Schiedam.

CHAMOTTE UNIE N.V.

gevestigd te Geldermalsen.

UITGIFTE

van

nom. f. 1.000.000.- gewone aandelen

elk groot nom. f 500.- aan toonder

voor 2/3 gerechtigd tot het dividend over het boekjaar 1961 en ten volle tot dat
over volgende boekjaren,

tot de koers van 160 pCt.

uitsluitend voor houders van claims van de thans uitstaande gewone en pref.
winstdelende aandelen in de verhouding van nom. f 1.000.- uitstaande aandelen
op nom. f 500.- nieuw aandeel.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde uitgifte
openstellen op

Donderdag, 1 Juni 1961,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht,**
voorzover aldaar gevestigd, op de voorwaarden van het prospectus dd. 23 Mei 1961.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten, alsmede - tot een
beperkt aantal - van de statuten en van het jaarverslag over het boekjaar 1960
zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Amsterdam

Rotterdam

's-Gravenhage, 23 Mei 1961.

Utrecht

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
R. MEES & ZONEN
PIERSON, HELDRING & PIERSON
VLAER & KOL**

Efficiency

bespoedigt uw contacten met gegadigden.

Indien uw telefoonnummer in uw annonce moet
worden opgenomen, vermeld dan tevens het **NETNUMMER**